

DOMOVINA

in KMETSKE LIST

Upravništvo in uredništvo »DOMOVINA« Ljubljana
Puccinjeva ulica št. 5. II. nad., telefoni 31-22 do 31-26
Račun Poštne hranilnice podruž. v Ljubljani št. 10711

Izhaja vsak teden

Naročnina za tuzemstvo četrtletno 8 L. polletno
12.— L. celoletno 24.— L. — Posamezna številka
60 cent.

Pregled vojnih dogodkov

Nemška vojna poročila javljajo nadaljnje srdite boje na vzhodni fronti. Tako je nemško vojno poročilo v nedeljo objavilo. Na jugovzhodu fronte so nemške čete vnovič zavrnile močne sovražnikove napade deloma v gibljivi obrambi in so prizadele sovražniku v hudih bojih in tudi v ostrem mrazu izvedenih borbah težke izgube. Na področju pri Stalingradu so bile nemške čete še nadalje v težkih obrambnih borbah proti ponovnim napadom v množicah, ki pa so se zopet vsi izjalovili ob nezmožljivi volji in hrabrosti braniteljev. Posadka trdnjave v Velikih Lukah se je po izdanem povelju prebila k vojni skupini, ki se je borila za njeno razbremenitev.

Dan na dan ostro deluje nemško protitankovsko topništvo in je bilo doslej sestreljenih že mnogo sovjetskih letal in tankov.

Tudi v drugih odsekih vzhodne fronte so borbe živahne in mestoma prav ostre. Ker pa so še v teku ni mogoče podati natančnega pregleda. Nemcem in njihovim zaveznikom je predvsem od tega da čimbolj izčrpavajo sovražnika ki meče v boj velike množice vojaštva najrazličnejših starosti in kopice orožja, ki ga je pritrjavajo na letala, torpeda in mine.

Poročila iz Berlina pravijo: Nemčija je v tešiloviti borbi polna zaupanja v svoje čete in ve, da bo sedanja bitka zaustavila sovražnika ter ga zaradi silnih izgub privedla do novih in morda odločilnih porazov.

Tudi na frontah v Afriki je živahno delovanje.

Na bojiščih v Sirtiki je po letalskih nastopih sledila 15. januarja ostra borbena delavnost na kopnem. Napadajoče britanske enote so bile zastavljene in odbite v dolgotrajni ostri borbi. Razdejan je bilo 25 sovražnikovih oklopnih vozil. Tako je povedalo 966 vojno poročilo glavnega stana italijanskih Oboroženih sil. Isti dan je objavilo nemško vojno poročilo. V Libiji je poskusila britanska 8. armada obkoliti od juga nemško italijansko oklopno armado. Po tem izjalovljenem napadu skušajo Angleži še nadalje vzemirjati italijansko nemško vojsko v Sirtiki, toda njihovi napadi so sproti odbiti. V Tunisu pa so nemški in italijanski oddelki v zraku na kopnem še nadalje napadali in beležijo dobre uspehe.

Sovražna letala iščejo svojih novih žrtev. Tako je nemško vojno poročilo preteklo nedeljo objavilo da so angleški bombniki prileteli v soboto v večernih urah nad nemško državno ozemlje. Razen breznačrtnih vznemirjevalnih napadov na nekatere kraje je vrzel sovražnik tudi rušilne in zažigalne bombe. Prebivalstvo je imelo izgube v stanovanjskih okrajih pa tudi na javnih poslopih in bolnišnicah v Berlinu je bila povzročena škoda pretežno zaradi požarov. Dve letali sta bili sestreljeni. K temu še javljajo poročila iz Berlina, da je berlinsko prebivalstvo pokazalo vzorno disciplino in velik smisel za samopomoč. Angležem se ne posreči z nečloveškimi napadi omajati zavest in strnjeno nemškega prebivalstva, ker vé, da bodo letalski napadi na nemška mesta poplačani z velikimi protinapadi.

Ker italijansko in nemško letalstvo na obeh bojniših področjih v severni Afriki uspešno posega v bojne operacije, se tu in tam tudi angleški bombniki znesejo nad italijanskim ozemljem. Tako so sovražna letala s strojnimi obdelovalci kralj Pachino na Siciliji, pri čemer so povzročila majhne škode na poslopih, med prebivalstvom pa je bila ena oseba ranjena. Tudi na otocih Lampedusa pod Sicilijo so bile ponovno vržene nekatere bombe, k sreči brez posledic. Sestreljenih je bilo zadnji čas večje število angleških in ameriških letal.

Z daljnega vzhoda poročajo, da so tudi Japonci dosegli zadnji čas velike letalske uspehe.

Šest resnic za razumne gospodarje

Po stari navadi se na naših kmetijah o Božiču izmenjavajo posli, hlapci in dekle. Eni odidejo, drugi pridejo. Zalbog je to menjavanje postalo že vedno bolj pogosto dočim so nekdanji iz pastirčkov postajali hlapci, iz hlapcev nadhlapci in končno nekakšni strici na stara leta, ko so onemogli. Danes so mnogokje pa že zaposlitve od božiča do božiča prave redkosti. Kmetje tožijo, da posli niso več taki kakor nekdanji, no, pa tudi posli se morejo marsikdaj upravičeno pritoževati. Za oba le postal svet mnogo drugačen, gospodarske in eksistenčne razmere so drugačne, pa tudi socialne zahteve poslov so danes višje. Vprašanje zadovoljitve gospodarja in posla je danes važno vprašanje, ki mu bodo gospodarji, njih organizacije pa tudi oblastva poslej posvečali pač vso pažnjo.

Ko smo prej rekli da se o Božiču po stari navadi menjavajo posli, pa se obenem zmislimo tudi na marsikaj, kar naj bi se gospodar v novem letu odločil premenjati za boljše in pametnejše.

Prvo tako zlo je bilo pred vojno neveliko pravedarstvo. Kako ogromne vsote denarja in tudi cele kmetije gredo po nepotrebnem po zlu samo zaradi nestrpljivosti in nepomirljivosti, ki so jo povzročili čestokrat prav majhni in celo malenkostni vzroki, netilji in razpohovali pa razni slabi svetovalci, sovražni »prijetelji«, sirankarska zagrizenost ter nestrpnost in nevoščljivost. Upajmo, da bo po sedanji vojni to zlo odpravljeno.

Drugo zlo je zanemarjanje gnojšč, pomanjkanje gnojilnih jam in slabo ter nepravilno ravnanje s hlevskim gnojem. V kmetijstvu je gnoj v pravem pomenu besede — zlato. In koliko tega zlata se za našo lačno zemljo izgublja

brez haska, koliko se to pozna kmetu na njegovem mošnjčku! Že pri desetih glavah živine znaša to izgubljanje dnevno lahko po nekaj lir, leto pa ima 365 dni!

Tretje zlo je še vedno premalo umevano gnojenje z umetnimi gnojili. Nekateri gospodarji jih še danes ne uporabljajo, pa se še čudijo, ko jim že davno preveč izmozgana zemlja komaj še kaj rodi. Kdor iz sklede samo zatema in kdor kravo samo molze, jima pa ne daje dovoljni meri in pravi obliki, kar jima pre, mora tožiti o nerodovitosti zemlje in o »hudobnosti« krave ki noče in noče več dajati mleka.

Četrto zlo je uporabljanje slabega, neodgovarjajočega orodja in stroja. Spričo tega je tehnično delo kmetije slabše, naravno, da mora zato tudi njen donos nazadovati. Kar je bilo pred 30 leti najboljšo, po večini danes ni tako. Tehnika napreduje, da je tudi naprednejši kmet težko sledi. A kdor le zmora, naj se že v vojnem času oskrbi s tehničnimi pridobitvami, kolikor so mu na razpolago.

Pri uporabi umetnih gnojil se je vendar vselej treba vprašati, kaj in koliko potrebuje vsaka posamezna kulturna rastlinska vrsta in kaj ter koliko jej damo z vsakimi 100 kg tega ali onega umetnega gnojila. Le prepogosto gospodar ne vé, kaj posamezna gnojila vsebujejo in tako dostikrat greši ter posameznim rastlinam daje takih umetnih gnojil, ki jih sorazmerno najmanj potrebujejo. N. pr. detelja ali fižol predvsem ne potrebujejo tako zelo dušika, kakor pa fosforja in kalija. Zato dela gospodar pogrešno, ako ima gnojil z amonijskim dušikom ali čilekim solitrom, Thomasove žindre ali superfosfata ter kalija jima pa sploh ne da ali v premajhni meri. Tako gnojenje je pogrešeno in

Od avgusta lanskega leta do 10. januarja letos — poročajo iz Tokija — so japonski letalci sestrelili ali uničili na tleh skupno 1058 angleških in ameriških letal. Japonci so v istem času izgubili 218 letal. Angleži napadajo kraje in mesta, ki so bila prej pod njihovo oblastjo, pa so jih zasedli Japonci. Tako so izvedli velik napad na okolico Ranguna kjer je bilo ubitih ali ranjenih nad tisoč ljudi. Neka mošeja je bila zadeta v polno in se je povsem zrušila. Sovražni letalci so potem s strojnico obstreljevali prebivalstvo okrog mošeje, pri čemer je padlo posebno mnogo otrok. Japonci naglašajo, da je bil ta napad na naseljene kraje izvršen nameoma, ker Angleži zelo dobro poznajo to mesto.

Tudi na morju je borba vsepovsod neizprosna.

Italijanske in nemške podmornice križarijo po morjih in noben angleški ali ameriški konvoj ni varen pred njimi. Vrhovno poveljništvo nemške vojske je objavilo 10. januarja izredno poročilo, v katerem pravi, da je skupina nemških podmornic napadla sovražni konvoj, ki je plul proti Gibraltaru in je bilo potopljenih 16 petrolejskih ladij s skupno 89.000 tonami. Potopljeni petroleji bodo angleške in ameriške čete v severni Afriki pač hudo pogrešale.

Italijanska torpeda so se že ponovno izkazala kot silo nevarno orožje. Italijansko vojno poročilo od 16. t. m. je navedlo: V noči na 12. januar so napadle enote Kr. mornarice ob vstopu v pristanišče v Alžiru napadle številne ladje. Ugotovljeno je bilo do danes, da je bila torpedirana neka križarka in trije veliki parniki izmed katerih sta se

dva z gotovostjo potopila, tretji pa je z vozil na sipino, medtem ko je bila križarka poškodovana.

Ne glede na močan nasprotni odpor so skoraj vsi drzni napadalci ostali nepoškodovani. — K temu poročilo naj samo še pripomnimo, da pišejo nemški listi o nevarnem tajnem orožju italijanske mornarice.

Italijansko vojno poročilo od 19. t. m. poroča, da so

v vzhodni Tripolitani v teku živahni boji, v katerih so se močne italijanske zadnje straže zapletle z znatnimi sovražnimi enotami. 20 sovražnih oklopnih voz je bilo onemogućenih za boj. V Tunisu so bili sovražni napadi krajevnega značaja odbiti. Italijanski in nemški letalski oddelki so ponovno napadli alžirska pristanišča. Dve trgovski ladji srednje tonaže sta bili zadeti in je treba obe smatrati za potopljene. Nemški lovci so sestrelili dve letali. Tudi oporišče La Valetta na otoku Malta so italijanska letala napadla z vidnim uspehom.

O nadaljnem razvoju orjaške bitke na vzhodni fronti je poročalo nemško vojno poročilo 18. t. m.:

Na jugovzhodu fronte se že dva meseca trajajoča ostra zimska bitka nadaljuje s nezmanjšano silo.

Z novimi silami podvzeti napadi sovražnika so bili v težkih bojih v glavnem odbiti ali pa so bili v gibljivem bojevanju s protinapadi na trdovratno branjenih oporiščih zaustavljeni. V najtežjih okoliščinah se bojujoča nemška vojska na področju pri Stalingradu je s trdovratno vztrajnostjo in z močno voljo vzdržala več nadaljnjih močnih napadov.

Nemške in italijanske zračne sile so zadale sovražniku na vzhodni fronti velike izgube na moštvu, orožju in vozilih vseh vrst. Razdejanih je bilo 10 ruskih transportnih vlakov.

V nedeljo zvečer in ponoči so angleški letalci spet napadli severno Nemčijo in Berlin. Pri tem pa so utrpeli težke izgube.

Sestreljenih je bilo 25 povečini štirimotornih bombnikov.

Za povračilo napadov na Berlin so močne sile nemškega letalstva napadle z rušilnimi, zažigalnimi bombami London in povzročile velika razdejanja in požare, šest nemških letal se ni vrnilo.

enostransko. Za dušičnato gnojilo izdani denar ne bo dal haska.

Peto zlo je žalostno dejstvo, da je največ naših kmetijskih gospodinj pri hiši bolj za garača kakor za gospodinj. Kmetica naj bo v prvi vrsti res gospodinja, žena in mati, če hočemo, da bo kmetija in družina zdrava gmotno, družina pa tudi telesno in moralno. Ako pa naj kmetica res bo gospodinja in ona sila, ki hiši tri ogle podpira, tedaj jo je za tako tudi treba vzgojiti in izobraziti. Prilike za to je dovolj in starši, ki za možitev godne hčere niso izučili za drugega ko za garača, so naredili s tem njej, njenemu bodočemu možu in družini slabo uslužno. Do pravega blagostanja se taki ljudje ne morejo povzeti in to celo ne v veliki dobi, ko trdi življenjski boj zahteva od kmeta in kmetice mnogo znanja in ne samo golo telesno garanje.

Sesto zlo, ki bi bilo želeli, da se v novem

letu poslovi od naših kmetij, je zastarelo mnenje, da je treba tam, kjer je v hiši več moških otrok določiti za bodočega gospodarja pač ti stega, ki kaže najmanj brihtnosti. Kako usodna napaka! Ze prej smo rekli, da samo pridnost in garanje ni vse. Mirne duše lahko rečemo, da menda nobena obrt ne zahteva toliko znanja, zdrave presodnosti in kalkulačijske ter strokovne sposobnosti kakor kmetijska. Zato je jasno, da bo dobro mogel nekda in kmetiji gospodariti le tisti otrok, ki je telesno za to sposoben in ki je tako brihten, da bo, ko doraste, v stanu zemlji za vedno novimi načini izvajati bogatejšo in boljše pridelke.

Takih in slinih napak in neugodnosti bi mogli naštet še kaj, toda gori omenjene so tako pglavilne, da do temelja vplivajo na gospodarski uspeh in napredek naših kmetij. Zato naj bo na tem mestu dovolj, če se dotikamo le teh šestih gospodarskih resnic, o katerih želimo, da bi jih smeli že kaj kmalu pozabiti.

Kranjske čebele in ameriški čebelarji

O čebelarstvu v Ameriki je predaval svojčas v Ljubljani svetovno znani čebelarški strokovnjak prof. dr. Phillips. Odtlej se pač stanje čebelarstva v Ameriki ni dosti spremenilo.

Prvotno v Ameriki ni bilo čebel. Začeli so jih uvažati šele l. 1604., in sicer s Holandskega. Holandske čebele so bile črne in precej hudobne. Razširile so se v kljub temu. Leta 1862. so začeli uvažati italijanske, okrog leta 1880. pa slovenske, ali kakor so jih tedaj imenovali (in pod tem imenom so po svetu sploh znane): kranjske čebele. Za naše čebele je zbuja zanimanje posebno g. Jager, po rodu Slovenec, ki je prišel z 18. letom v Ameriko. Poleg Jagra pa jih je propagiral tudi g. Benton, sicer po rodu Američan, a dober poznavatelj naših čebel (saj je živel menda tri leta v Sloveniji).

V ameriškem čebelarstvu imamo več razvojnih dob. Prvi panji so bili brez okvirov. Ko je iznašel znameniti Poljak Dzirdzon panj s premakljivim satjem, se je ta način čebelarjenja v Ameriki hitro razširil. Medtem pa, ko se je razširil v Evropi najbolj Dzirdzonov panj, se je uveljavil v Ameriki poseben panj, imenovan magacinski panj ali tudi kratko: magacinec. Medtem ko zlagamo pri nas panjove skupaj v čebelnjaku, jih pa postavljajo Američani vsakega posebej na prostem.

Geslo »čas je zlato« velja v Ameriki tudi pri čebelarjenju. En panj Američanu ne sme dati več dela ko 3 ure na leto. Uveljavila se je tam kmalu in splošno točilnica za med, ki omogoča hitro in smotno pridobivanje medu.

Evropci imamo, tako je menil Phillips v Ljubljani, v marsikaterem pogledu napačna mnenja o čebelarstvu v Ameriki. Tako mislimo, da ima tam vsak čebelar bogve koliko panjev in da dajejo panji mnogo medu. Nekoč se je res pripetilo, in sicer v Kaliforniji, da je imel neki čebelar pomladi 263 panjev, ki so se pomnožili do jeseni na 800 panjev in dali tisto leto 45.000 kilogramov medu. Taka primera sta bila pa v 50 letih samo dva in se ne pripeti kaj sličnega zdaj nikoli več. Na enega čebelarja pride v Ameriki povprečno samo po 10 panjev.

Leta 1906. je izšel zakon, ki zahteva natančno označbo medu kot hrane (izvor itd.). Tedaj so bile uvedene etikete, ki to navajajo in je zdaj tako pakovanje medu splošno v navadi. Znanstvena raziskovanja o hrani so dognala, kako veliko vrednost ima med kot hrana in to je povečalo potrošnja, kar je seveda vplivalo na razvoj čebelarstva zelo ugodno. Od tedaj čebelarji 90% s premakljivim satjem in prodaja tekoči med in samo 10% medu se prodaja še v satju.

Prva svetovna vojna je vplivala na ameriško čebelarstvo istotako ugodno. Tedaj so kupovali ameriške čebelarke proizvode tudi drugi in jih plačevali dobro. Zaradi tega se je povečala proizvodnja štirikratno. Po vojni se je čutila kriza tudi na tem področju. Izvoza ni bilo več. Ameriški med je bil poceni in čebelarji so bili nesrečni. Američani toraj vsa leta niso želeli uvoziti medu, temveč so iskali izvoza. A v sedanji vojni je potrošnja medu spet zelo velika.

Pred 25 leti se je začelo v Ameriki znanstveno raziskovanje čebelarstva, to je: sistematično spoznavanje čebele, njenega življenja in delovanja, njenih potreb, anatomije itd. Proučevanje se je vršilo v naravi, z opazovanjem čebel samih. Tu sta delala posebno Phillips in njegov prednik v vladnem referatu v Washingtonu, Miller. Proučevala sta posebno prezimovanje čebel in dognala postopno naslednje:

Ko pade zračna temperatura v panju na 13 stopinj, se strnejo čebele v kroglo (gnezdo). Čim bolj temperatura pada, tembolj morajo čebele trati svoje moči, da to gorkoto ohranijo. Kakor povzroča pešanje življenjske moči delo pri nabiranju medu, tako da čebele tedaj kmalu pomrlo, tako povzroča pešanje tudi to delovanje. Zimske čebele torej zaradi napora za vzdr-

ževanje gorkote v panju mrjejo. Da se to zabrani, je treba panjove dobro opaziti (svarovati pred mrazom), kar je posebno v Ameriki, kjer stojijo panji posamič, vsak zase, zelo važno. Medtem ko so prej mislili, da morajo imeti čebele pozimi mrzlo, vedo zdaj, da je to slabo in da je potrebno ravno nasprotno.

V Združenih državah imajo posebno severne dežele dolge in mrzle zime, ker je podnebje celinsko. Zato so prezimovali tam panjove svoječasno (kakor na Ruskem) največ v podzemskih prostorih in v kletih. Ker pa dá to mnogo dela in je v Ameriki čas drag, se dandanes ta način prezimovanja čedalje bolj opušta in preizkušajo čebele, kakor pri nas večinoma na prostem ter jih opazijo. Kjer traja zima od septembra do maja, morajo pustiti ali dati čebelam dovolj medu za zimsko hrano, in sicer približno še enkrat toliko, kakor pri nas. Američani nadomeščajo panjem matice, in sicer vsako drugo leto. To se godi v juliju. Maticam postrizejo peroti.

V obdelani grudi

Gruda živi svoje lastno življenje, ki je pestro, mnogostransko in skoraj vzvišeno v svoji molčeli lepoti. V njenih zgornjih plasteh prebivajo milijoni in milijarde živih bitij, ki jih imenujemo bakterije ali glive cepljivke. O njihovem življenju in delavnosti nismo do nedavna mnogo vedeli. Najnovejša raziskovanja pa so dognala najrazličnejše vrste koristnih bakterij v zemlji in njihovo veliko važnost za rodovitno prst, — humus.

Če hočemo, da se bobotno razvijejo koristne zemeljske bakterije, moramo grudo obdelati, prežračiti in gnojiti. Bakterije povzročajo mnogovrstne preosnove v obdelani zemlji, na primer gnitje in razkroj organskih teles. One razkrajajo odmrlo rastlinsko, živalsko in človeško telo; po eni strani pa je s tem poskrbljeno, da dobe iz razkrojenih snovi hrano rastline. Posebno važne so bakterije, ki vežejo dušik iz zraka. Ze pred 50 leti so opazovali drobne gomoljčke, ki se tvorijo na koreninah stročnic (detelj, fižola, graščice, leče, graha, boba). Dognali so, da te gomoljčke povzročajo bakterije, imenovane bacillus radicicola. One nabirajo prosti dušik iz zraka ne samo za rastlino samo, temveč kadar odmrjejo, koristijo tudi njeni okolici, ker bogatijo zemljo z dušikom, z najdražjo hranilno snovjo.

Bakterije, ki žive svobodno v zemlji in vsrkavajo zračni dušik, imenujemo azotobakter. Od njih poznamo danes 4 vrste: azotobacter crococcum, azotobacter agile, azotobacter Beijerinckii in azotobacter vitreum. Množina tega dušika je znatna, to se pravi: v enem letu dobivamo 10 do 40 kg dušika na 1 ha površine.

V zemlji so nadalje autotrofne bakterije, ki se same hranijo. One nimajo listnega zelenila (klorofila) in se hranijo z anorgansko hrano. V to vrsto spadajo: nitrinne bakterije (nitrosomonas, nitrosococcus) in nitrinne bakterije (nitrobacter). Prve izpreminjajo amonijak v dušično kislino (HNO₂), a druge oksidujejo dušično kislino v dušikovo (HNO₃). To presnavljanje je za kmetijstvo tem večjega pomena, ker je rastlinam dušikova kislina v nekaterih spojinah glavna dušičnata hrana.

Za uspešen razvoj bakterij je potrebna primerna toplota, čeprav vemo, da se bakterije razvijajo tudi pri nizki in visoki toplini. Najugodnejša toplota je 20 do 30 stopinj C. Dokler je zemlja zmrznjena, je življenje bakterij v splošnem bolj počasno. Kakor hitro pa jame premrlost zemlje popuščati in zasije pomladno sonce, se začne tisočero življenje. Delovanje bakterij je od dne do dne živahnejše. Milijoni in milijoni koristnih bakterij začno svoje novo življenje.

Dokumenti groze

Ob priliki očiščevalnih akcij oddelkov Obožene sile proti komunistom na Notranjskem in Dolenjskem so oblasti dobile v roke nekatere važne dokumente, ki potrjujejo že znana poročila o komunističnih umorih, pobojih in ropih. Tako pravi prvi dokument:

»Po ukazu štaba 1. bataljona Ljube Sercerja N. O. je naša patrila dovedla v taborišče sledeče osebe: Dežman Ivan, rojen 13. septembra 1896, Rudnik, biv. Daljna vas 14; Dežman Ivan, roj. 13. decembra 1925, Daljna vas; Dežman Pavla, roj. 2. oktobra 1904, Daljna vas, ter jih je dne 15. junija 1942 likvidiral.« — K temu pripominjamo, da se pravi »likvidirati« po partizansko — ustreliti. Nadalje pravi isti dokument: »14. 6. 1942 sta bila aretirana v Tomišlju Satler Ivan, roj. 15. 5. 1868, Zgornja Šiška, Ljubljana, in Skvarča Reza, roj. 15. 8. 1882, Dravljje Ljubljana. Ker sta se sumljivo ponasala in hodila iz kraja v kraj ter prosjčila, kakor sta sama izjavila, je bilo iz tega razvidno, da sta tudi krada. Bila sta likvidirana še istega dne. — 15. 6. 1942 je bil likvidiran tov. Šteblaj Jože, roj. 1925 v Iški. On je večkrat dezertiral in bil nediscipliniran v vojni.« — Dokument sta podpisala neki komandir Maks in politični komisar Peter Grčar. To ime je seveda izmišljeno.

Drugi dokument, naslovljen na poveljstvo prve čete 6. partizanskega bataljona je »strogo zaupen« in pravi: »Po ustni naredbi komandanta 3. grupe Mir. J. Bračiča, morate 12 internirancev, ki smo jih rešili iz ujetniškega vlaka, tekom 24 ur likvidirati. Likvidacijo izvršite tajno! Strogo pazite na to, da se o tem ne bo ničesar izvedelo in da vam kdo ne obegne. Za izvršitev te naredbe osebno odgovarjate. — Stab 1. bataljona Ljube Sercerja, krimski odred polit. komisar Fric Novak l. r. 5. julija 1942.«

Tako je torej bilo ustreljenh 12 mladeničev, ki so jih partizani zajeli na prevozu pa se mladeniči niso hoteli izdati kot pristaši komunizma; zato so bili pomorjeni, kratki dokument je torej povelje za umor vseh 12 fantov.

Nadaljnji dokument je še krajši in besedilo, toda prav tako grozen. Poveljstvo 1. čete bataljona Ljube Sercerja je dne 5. julija 1942 sporočilo štabu istega bataljona: »Danes smo ustrelili ženo geštapovca ter vojunko Miro Lampretovo, rojeno Rozman dne 5. 12. 1918 na Igu, bivajočo v Ljubljani, ter hčerko staro okrog 4 let. Zaplenili smo pri njej 1113 lir.« — Kaj nam pove ta dokument? Da je bil umorjen tudi nedolžen štiritletni otrok, ki partizanem nič ni mogel storiti nič žalega.

O zaplembi dragocenosti govorí četrti dokument komande 3. čete 1. bataljona »Ljube Sercerja« z dne 26. 6. 1942. To je seznam dragocenosti, zaplenjenih dne 26. 6. 1942 pri veleposelniku Bruno Galetu v Bistri. »3 zlate damске zapestnice, 7 zlatih prstanov, 10 navadnih broš, 4 navadne damске zapestnice, 1 zlata verižica z zlatim obeskom, 2 zlati damski uri, 1 srebrn prstan s kamnom, 3 navadni obeski, 3 ovratne damске verižice, 1 zlata damska verižica, 1 navadna damska verižica, 1 mala kuhinjska ura, 2 ročni navadni uri, 2 koralde damске. — Vse te stvari vam pošiljamo razen dveh navadnih zapestnih uric ter kuhinjske ure, katere nujno rabimo v četi. Nadalje vam pošiljamo zaplenjenih 42.854 lir. Ostali popis zaplenjenih predmetov vam dostavimo naknadno.« — Podpis: Peter Grčar.

Javnost si je spričo takih dokumentov pač lahko ustvarila svojo trpko sodbo!

S KROMPIRJEM JE TREBA PRAVILNO RAVNATI!

O tem smo čitali v nedeljskem »Jutru« daljši članek, ki pravi: Najnižja temperatura, ki ne škoduje krompirju, je okoli -3 do -4°C. Pri zimskih pošiljkah semenskega krompirja pa vzdrži dobro pakiran krompir -12 do -15°C, kar je bilo ugotovljeno tudi pri zadnjih pošiljkah semenskega krompirja, ki so prispele z Danskega v Ljubljano. Namrznilo je le nekaj krompirja v vrečah, ki so bile v bližini vagonov vrat, čemur se pa ni čuditi, saj je bila okoli 6. januarja temperatura -18°C. Namrznjeni krompir je treba spraviti na hladen prostor (2 do 3°C), da se polagoma odtali, in ne v tople prostore, v kuhinjo ali zakurjene sobe, ker tople šrambe niso za krompir. Zlasti pa škoduje semenski vrednosti hitro se menjajoča temperatura. Zmrzli krompir ni za seme, vendar ga lahko uporabimo za picho, če ga odtalimo neposredno pred krmljenjem. Dnevno se sme torej odtaliti le toliko krompirja, kolikor ga isti dan pokrmimo, ker dolgo časa odtajani krompir začne gniti in ni več sposoben za živinsko krmo. Je pa zmrzel krompir tudi užiten za ljudi, zlasti v piréju.

NORAH LOFTS

V SUŽENJSTVU

S poslednjim naporom svojih 'moči se je vlekla Hestera naprej, dokler ni prišla do večnih vrat. Tu pa jo je znova premagala slabost. Roke, ki jo je težki samokres do krvi ranil, ji je tako trepetala, da nekaj trenutkov ni mogla vtakniti ključa v ključavnico — nazadnje se ji je to le posrečilo. Odpahnila je vrata, se obesila na ključko, stopila čez prag in zakričala v noč: »Gori — gori — Pomoč — Razbojnik!« Od nekod se ji je približala svetilka. Nekje se je odprlo okno. Hestera je kričala in kričala. Vse se je v krogu premikalo okrog nje. Prostor na katerem je stala, se je dvigal in padal. Omahovala je proti ograji, da bi se je oprjela — pa zazdelo se ji je, da ograje ni več. Z zadnjim obupnim klicem na pomoč se je zgrudila.

TRETJI DEL

Prvo poglavje

Nekega meglenega novemberskega jutra je velika jadrnica zapustila angleško obalo. Ladja je bila stara in že davno ni več dobro ustrezala svojemu namenu, toda za prevoz kaznjencev, obsojenih na izselitev, je bila dovolj dobra. Imenovala se je »Worcester« in je nekoč služila v kraljevski floti. Takrat se je kar blestela od snage, jaura so bila bela in brez najmanjše luknjice. Zdaj pa je bila ladja umazana in jadra slaba, težko da se bodo mogla dolgo upirati viharjem, ki so jim nekoč tako ponosno kljubovala. Kakršna ladja — takšni potniki: Worcester je vozila zavržene, izobčene ljudi — moške in ženske, obsojene na deportacijo. Med temi nesrečnimi bitji je bila tudi Hestera.

Gospodična Martino, ki je njej dolgovala svoje življenje, imetje in zaklade, bi s svojo izpovedjo malone dosegla, da bi bila Hestera obsojena na smrt. Nepristojno je trdila, da je dekletu svojevoljno pustilo razbojnik v hišo in se skušalo kasneje celo polastiti njenega samokresa. V obeh stare gospodične, ki jo je ta dogodek še bolj zmedel, ni bila Hestera nič manj kriva kakor Sally, Fussy in Jim. Na srečo je bil sodnik uvidevnejši. Ni je sicer oprostil vse krivde, kajti bila je orodje zločinov; toda dočim so bili ostali trije pred obsojenjem še zvezani in namazani s katranom ter izpostavljeni na sramotnem odru, je obsodil Hestero le na deportacijo.

Odkar jo je Fussy udaril po glavi, je Hestera gledala nekaj časa na vse kakor skozi meglo. Sprva sploh ni mogla pametno govoriti, tako da je imel sodnik vtis, da ima pred sabo žensko, ki ni pri zdravi pameti in se bo torej prej ali slej dala znova zaplesti v zločin. Zato ven z njo iz dežele!

Tako se je zgodilo, da je sedela Hestera v koticu ladje in se peljala neznani usodi in negotovi bodočnosti naproti. Kapitan je stal na poveljniškem mostičku in ves zagrenjen razmišljal, čemu je ravno njega zadela usoda, da mora krmariti ta stari zabor preko Atlantika, to preperelo ladjo, za katero ne bi živ človek potočil solze, če bi s svojim žalostnim bremenom vred našla grob v hladnih morskih valovih.

Le nekaj trgovcev s čajem, ki jim je vozil robo, bi obžalovalo ta brodolom. Po večdnevni naporni vožnji je bil ves tovor, ki ga je nosila ladja, izkrcan na določenih mestih. Čaj je prišel v roke ameriških kolonistov, ki so kakor zmeraj godrnjali zoper visoko ceno, izseljence pa so izkrcali na Sladkornih otokih, kjer oni sami sicer niso bili dobrodošli, pač pa delovna moč, ki so jo predstavljali. Ženske so kmalu izprevidеле, da se jim tu nudijo izgledi, na kakršne niso računale. Bela ženska, zlasti ona ubožnejših slojev, je bila na Sladkornih otokih redka prikazen, zato ji ni bilo nič težkega najti moškega, ki ji je bil pripravljen izpregledati preteklost in se poročiti z njo. Formalnosti na ljubo je sicer moral snubeč dobiti pristanek oblasti — toda guverner, ki je bil vesel, da je preložil odgovornost za kaz-

njeak na druga ramena, je rad ustregel moškim, ki so ga prosili, da so smeli katero izmed kaznjenk vzeti k sebi.

Akoravno je bila Hestera bleda in slaba, bi ji bile plemenite poteze njenega obraza in svečli koudri kaj hitro omogočile zakon, toda usoda je imela svoje namene z njo in jo je zapeljala na eno največjih in najplodovitejših plantaž Bartume.

Drugo poglavje

Ko je imela ladja, na kateri se je vozila Hestera, še mnogo milj do svojega cilja, je kosil Alfred Kyne, zastopnik St. Agnese pri gospe Markhamovi, gospodarici Watersheada. Svojčas so ta dva človeka vezala globoka in strastna čustva, a pozabila sta nanje, tako davno že je minil tisti čas.

Konstanca Markhamova je prebolela obup, ki jo je bila spravila vanj volja strogega očeta, ki ni hotel niti slišati o tem »nemaniču«. Poročila se je z možem, ki so ji ga bili izbrali starši. Ni bil to slab zakon. Konstanca se je bila razvila iz sanjavega dekleta v energično žensko, ki je vzgojila krepke sinove, njena okolica pa je čutila do nje več strahu kakor ljubezni. Alfred ji je postal vdan prijatelj. Ze dolgo ni bil več »nemanič«.

Kyne je ostal neoženjen, ne morda, ker mu ne bi bilo mogoče pozabiti »edinega dekleta, ki mu je kdaj kaj pomenilo«, pač pa mu je ugajala izprememba. Neznatljiv nagon, ki ga ni nikdar zapustil, sreča, ki jo je imel v svojih poslih, pa njegova široka vest so mu pomagali do sredstev, da si je lahko uredil življenje tako, kakor mu je prijalo. Splošno znano je bilo, da spada med tiste ljudi, ki gredo tudi preko trupel, da dosežejo svoj cilj, čeprav je delal vtis veselega, družabnega človeka, katerega dobrodušni nasmeji je vsakomur obljubljal dobro.

Konstanca je bila edini človek, katerega ni skušal varati, akoravno bi imel za to dovolj prilike, zlasti ko je kot vdova prevzela vodstvo plantaže in se je morala le počasi privaditi svojim novim dolžnostim.

Tako sta torej tega dne Konstanca in Alfred Kyne sedela za mizo klepetala o sosedih, o političnih vprašanjih in o cenah sladkorja. Nenadoma pa je stari gospe prišlo na mar, da ji bo morda znal njen zastopnik svetovati o zadevi, ki ji je bila zelo pri srcu.

»Gre za to,« je začela. »Moja snaha — saj veste, kakšne so ženske v tem stanju — kratkomalo, Filipa je kar bolna, če vidi črnca... za ves svet noče, da bi ji stregla črna dekleta. Saj komaj prenaša celo Popy, ki je vendar rjava. Nemara veste vi za kakšno belo deklet, ki bi hotelo sprejeti lahko službo v dobri hiši?«

Z užitek je odvetnik nagnil svojo čašo, preden je odgovoril: »Ljuba Konstanca, prav tako bi me lahko vrašali, ali vem, kje bi se dobila biserna oerlica za pol šilinga.«

Toda gospa Markhamova ni odnehala. »Kaj pa je s tremi Klaugtonovimi hčerami?« je vprašala in pomenljivo pomežiknila. »Saj je Klaugton bankrotiral...« Taktno je zamolčala govornice zlobnih jezikov, da so se namreč ljudje, med katerimi je spadal tudi Alfred Kyne, okoristili z »neštarijevim polomom«.

»Ah, zdaj vidim, na kaj merite!« je razposajeno vzkliknil. »Nu... Klaugtonove hčerke sploh ne pridejo v poštev. Agata je postala učiteljica, Betsi pa mora pomagati očetu.«

»Saj tudi ne govorim ne o Agati, ne o Betsi,« ga je prehitela Markhamova, »o najlepši izmed njih, o Mariji govorim.«

»Marija gospodinji meni,« je odvrnil hladno.

»Slišala sem,« je menila stara gospa. »Kako je torej, Alfred? Mi je ne bi mogli odstopiti... vsaj za štiri, pet mesecev, do poroda? Vem, da bi bila to za vas žrtev, pa verjemite mi, z veseljem bi se vam oddolžila. Nu — mi prepustite Marijo? Ne bi vas prosila tega, če ne

bi bila morda od tega odvisna sreča mojega prvega vnuka.«

Zastopnik je nekaj časa molče zrl na svojo tovarišico. »Ne bo šlo, Konstanca,« je slednjič odvrnil. »Res — ne bo šlo. Da omenim en sam razlog: Saj vendar ne morem razpolagati z Marijo, kakor da je moja sužnja. Veliko vprašanje je, ali bi hotela služiti pri vaši snahi. Nimam nobene pravice »odstopiti« ali »prepuštiti« vam jo, kakor vi temu pravite.«

»Sami prazni izgovori!« mu je segla v besedo. »Prav dobro vem, zakaj mi je ne prepustite. Že dvajset let so vse vaše gospodinje mlade, zale in uslužne. Da: uslužne!«

»Morda bo zopet kdaj prišla ladja z izseljenci, tedaj si bom ogledal dekleta, in če najdem med njimi kakšno, ki bi bila pridna in olikana, vas bom obvestil.«

»Hvala,« je hladno odvrnila gospa Markhamova. »Ne vem, ali bi se mogla odločiti, da bi vzela v hišo takšno deklet. Pogledala bom raje malo naokrog, ali ni morda še kje kakšne Marije, ki še ni našla... zaščitnika.«

»Dober uspeh! A bojim se, da boste našli več zaščitnikov kakor pa Marijo, jo je podražil. Vsekakor vas bom obvestil, ko pride ladja in če bom našel belo jaguče med črnimi ovčami. Na moje oči se lahko zanesete!«

»O tem ne dvomim,« je zajedljivo odvrnila gospa.

Tretje poglavje

Nekaj dni nato je pristala v St. Agnese ladja z deportiranci in Kynovo ostro oko je izbralo izmed petindvajset kaznjenk Hestero. Po opravljenih formalnostih je šla z njim na dom, kjer je, temeljito okopana in oblečena v Marijino obleko, izpolnila vsa njegova pričakovanja. Za trenutek ga je obšla misel, da bi jo zadržal pri sebi, saj je bila tako bolj ali manj njegova svojina, pa se je premislil, boječ se za ljubi mir v hiši. Konstanca je omenila pet mesecev — dovolj časa, da bo Marija izgubila svojo mikavnost, s katero ga zdaj še priklepa nase, in si bo zaželel druge prijateljice. V naglici je napisal gospe Markhamovi nekaj stavkov, s katerimi ji je poročal, da je bil njegov trud uspešen: Med deklet, ki so se pripeljale z ladjo, je našel nekdo Hester Roonovo, zalo osemnajstletno bitje, ki se razume na hišna dela in je tudi nekoliko šolana. Kaznovana je bila zavoljo slabe družične, v kateri se je nahajala; druge krivde nima.

Črni Kynov služabnik je odnesel pisemce v Watershead, kjer je bilo tega jutra polno joka in stoka. Konstanca snaha Filipa je imela slabo noč. Ko ji je Popy, deklica, ki je imela črna mater, a belega očeta, in torej ni bila črna marveč le rjava, prinesla zaštrk, se tako smrdela, da je postalo občutljivi mladi gospe slabo. Smrdela je po olju, ki si je z njim namazala svoje črne kodraste lase. Filipa je dobila živčni napad, vrnila je in besnela in slednjič zagnala Popy conate na glavo. Nato je vsa bezna prevrnila mizico z zaštrkom, ki ji je bila Popy primaknila k postelji. Omahnila je nazaj v blazino in se histerično jokala.

Konstanca Markhamova, ki je pravkar hotela zložno použiti svoj zajtrk, se je nemalo prestrašila, ko ji je Filipino kričanje izdalo, da mora biti v sobi njene snaha zopet strahovit prizor. Ogrnila si je jutranjo haljo, pohitela je doli in skušala istočasno pomiriti Filipo in utišati Popy.

»Zgubi se!« je kričala mlada gospa in z gnusom strmela v Popy. »Ven! Smrdiš mi! Naj te ne vidim več!«

Stara gospa je poslala Popy v kuhinjo, so sočutno sklonila nad snaho in ji prigovarjala: »Za božjo voljo, nikar se tako ne razburjaj... pomisli vendar na otroka... Pomiri se, ljubičca. Vstani. Takoj bom ukazala, naj napravijo red. Do tačas pa pojdi z menoj, legla boš na mojo posteljo in popila svež čaj... Takoj se boš bolje počutila.«

Prigovarjala ji je kakor otroku in ji pomagala vstati. Ni se izdala, da jo je v resnici kuhala jeza in nepotrpežljivost in bi najraje s krepkimi udarci spravila k pameti to mlado stvar, ki se ni znala obvladati in so ji živci vsak trenutek odpovedali. Kakšna slaba generacija žensk je bila to — v vsakem očiru slaba! Niti tega niso bile zmožne, da bi osrečile svoje može! Zdavnaj že je Konstanca Markhamova opazila, da je njen sin gojil do svoje žene le še prijateljstvo.

(Dalje)

Zenski vestnik

Iz Gospodinjskega koledarja

Se v mirni dobi, ko je vsega na razpolago, gospodinja rada pobrska po kuhinjski knjigi, da poskrbi za čim večjo spremembo v prehrani, ki naj bo zdrava in izdatna. V vojni dobi pa potrebuje gospodinja zanesljiv priročnik, ki ji pomaga zmagovati skrbi in svetuje, kako naj ravna v kuhinji in v gospodinjstvu, da bo izhajala z zalogami, ki so ji na razpolago. Tak neobhoden pripomoček za varčno gospodinjstvo je Gospodinjski koledar, ki prinaša letos spet celo vrsto časa primernih nasvetov. Naj navedem nekatere:

Vojna juha. Sestvine: 30 dkg olupljenega krompirja, 8 dkg kruha, 6 dkg grahove moke ali pretlačenega graha, 6 dkg ječmenčka in 2 dkg masti. — V dveh litrih vode kuhamo ječmenček, grahovo moko in krompir. Na masti sprajimo na kocke zrezani kruh s čebulo in zelenjem in dodamo juhi, preden je skuhana. Po možnosti narežemo v juho eno hrenovko ali drugo klobaso.

Meso z ohrovom in s krompirjem. Sestvine: 1 kg krompirja, 75 dkg ohrova, 30 dkg mesa, 1 dkg masti. — Meso narežemo v drobne kocke, razrežemo poparjeni ohrov in prav tako olupljeni krompir na drobne koščke. V masti pražimo drobno zrezano čebulo in petršilj, pridamo meso, ohrov in krompir, kumine, soli in malo kisa ter popra, vse dobro premešamo in dušimo na ognju ali v lesenem štedilniku. (Navodilo, kako si sam napraviš leseni štedilnik ali zaboj za kuhanje, je v Gospodinjskem koledarju natančno podano.)

Koruzni pečenjak. Sestvine: 30 dkg koruznega zdroba, 5 dkg sladkorja, 3 dkg masti in pol litra mleka. — Koruzni zdrob poparimo s pol litra vrele slane vode in pustimo pokritega nekaj časa v miru. Potem primešamo mleka (ki smo ga pripravili iz mlečnega praha), dodamo sladkorja, olupljene jabolčne rezine, češnje, češplje ali drugo sadje; vse dobro premešamo in damo v pekač pečti.

Za zdravje in lepoto

Večkrat se primeri, da izmučeno izgledate in vaša polt nima sveže barve. Kaj storiti? Številni utrujenosti se ne dajo zakriti s šminčko. Evo nekaj navodil, izmed katerih si izberite svoji polti najprimernejše!

Najprej si privoščite deset minut popolnega miru. Pripravite si skodelico mlačnega čaja iz kamilice in dva robca. Zamočite enega v čaj, drugi pa v hladno vodo. Robec, ki ste ga namočili v čaj, položite na lice in ležite vznaki. Nato položite suh robec iz debele tkanine čez prvega robca, da se ne izhlapi. Čutili boste, kako se vam pod obkladkom izči krvni obtok in da se vas živci pomirjajo. Čez 10 minut odzemite obkladek in namastite še vlažno kožo s kremo. Z vato obrišite odvečno mast, iznova

zamočite robec v čaj in lahko udarjate z njim po licu. Potem namažite obraz z nemastno kremo in se napudrajte.

V mirni dobi je dober pripomoček mazilo, ki ga pripravite iz moke, mleka in malo boraksa. To zmes razdelite enakomerno po obrazu in počakajte, da se strdi na koži. Čez 10 minut jo odstranite z mlačno vodo in čudili se boste, kako cvetoče, naenkrat izgledate. Takoj potem se malo masirajte, lahko udarjajoč po koži, ki ste jo prej namastili. Primešajte mrzli vodi malo alkohola in se v njej umijte.

Vroče obloge so posebno priljubljene v Ameriki. V vrelo vodo zamočite brisačo, ki jo potem dobro izžmetate, tako da ni več mokra ampak le še zelo vroča. Tako položite na obraz, kjer naj ostane nekaj minut, dokler ne začne koža hitreje delati. Ko odstranite obkladek, zavijte lice v suho brisačo, pod katero se mora počasi ohladiti. — Tudi obkladki z evkaliptovim oljem učinkujejo povoljno. V pol litra vroče vode pride kavina žlica evkaliptovega olja, v vodo zamočite brisačo, izžmetate jo in položite na lice. Nemudoma posušite kožo pod suhim ogrinjalom.

Če se vam mudi, si skušajte pomagati z ledom in začuden boste nad hitrim uspehom, nakapajte citronovega soka na kos ledu in drgnite z njim cel obraz.

Katero ravnanje je najprikladnejše za vaso polt, vas bo učila izkušnja. Le na nekaj važnega morate paziti: kateri koli teh pripomočkov je učinkoval le tedaj, če ste opazili pojačanje krvnega obtoka!

Drobne vesti

Izsušen sir postane spet užiten, če ga položimo za nekaj časa v mleko.

Podplate gozdarje in drugih zimskih čevljev je treba skrbno negovati. Vsaj po enkrat na mesec bi jih morali namazati s pogretim lanenim oljem, da se z njim dobro prepoli. Zlasti nove čevlje bi morali, preden jih prvič obuje, dva do trikrat tako prepoliti.

Pločevinaste škatle, ki se ne dajo zlahka odpreti, trkljamo pod ravnim sem in tja in pri tem krepko pritiskamo. Pokrov prav kmalu odskoči.

Aluminijaste posode ne smemo nikdar čistiti s sodo, temveč vedno le z m'lom, z drobnim belim peskom in z vročo vodo. Madeže od sadja odstravimo če v posodi kuhamo sadne ojuške.

Kubinske deske, ki so se zvežele, zdravimo, če jih položimo čez noč z navzgor obrnjeno vzboklino med dve mokri krpici in jih primerno obtežemo. Če rabimo za obtežitev kakšne železne predmete — na primer likalnik — položimo na mokro krpo najprej krožnik, da preprečimo rjavljenje.

Madeže od rdečega vina potresemo takoj s soljo in pokapamo s citronovim sokom. Nazadnje jih izperemo še z m'lom in dobro ponaknemo.

Gorčica se ne usuši, če naložimo nanjo rezino citrone, ki jo večkrat izmenjamo. Če gorčici primešamo nekaj soli, se prav tako ne usuši.

Muljavski

Vaška žaloigra

I.

Logarjev Andrej iz Zapotoka je bil kralj fantov.

Bil je zal mladenič, visokoraščen in čvrst, da so se dekleta z dopadanjem ozirala po njem. Na svojo telesno moč in na svoj fantovski pogum je bil Andrej navdvo ponosen; ob vsaki priliki se je bobahal, koliko svojih sovratnikov je že zmagoslavno položil na tla. Ko je odslužil vojake in se je vrnil v domačo vas Zapotok, je začel stopati še bolj pokoncu ko prej, preden je bil potrjen ter se še ponosnejše ponašati z svojo nezmagljivostjo v metanju in s svojo neustrašenostjo. Sicer Logarjev Andrej ni bil hudoben, toda kadar se je opil, je postal silen. Vinjen je začel dražiti in zabavljati ter zasmehljivo izivati fante iz drugih vasi. Te je kajpada lezila njegova običnost, vendar se mu niso upali postaviti no robu, kajti Andrej je znal tudi vinjen krepko stati na nogah. Da bi ga kdo vrgel ob tla, se mu v resnici še ni prišlo.

»Jaz strahu sploh ne poznam!« tako se je veril Logarjev Andrej nasproti tovarišem in se tolkel po korenjaških orsih. »Mene ne bo nikoli nihče videl bežati!«

Kakor večina vsem kmetiskim mladeničem — se je tudi Logarjevemu Andreju zdelo, da bi bila njegova fantovska čast ovrhamočena, ako bi ne hodil na ponočevanje: »Noč je za nas fante dan!« je poudarjal. »Dekleta naj ponoči ostajajo doma, toda za nas fante je nočno vasovanje — čest. Fant, ki ponoči ostaja doma, ki ne pride pod vaško lipo — je šleva... Zaman je mati Logarica prosila sina, naj ponoči ostaja doma, naj z ponočevanjem ne zapravlja

svojih mladih moči, toda Andrej se svoti, navadi in morel odreči. Ponoči ga ni strpelo na seniku, moral je ven na vas, pod lipo, kjer le bilo že od davnih časov zbirališče zapotoških fantov.

»Nocoj pa pojdemo malo povasovat v sosednjo faro k tamkajšnjim dekletom!« je neke sobotne noči govoril Logarjev Andrej pod lipo zbranim fantom. »Kdo si upa iti z mano tja?«

»Jaz pojdem!« — se je oglasil Napoljnov Zan, najzvestejši Andrejev tovariš. Ostali fantje so molčali.

»Ali drugi ne pojdete z nama?« je osupnil Andrej.

»Ne, mi v sosednjo faro ne gremo,« je odgovoril Bolkov Nace odločno. »In tudi tebi in Zanu svetujemo, da se ne podajata tja. Mrzlo polje je daleč a Mrzlopoličani so hudi ko sršeni. Na nas so posebno jezni.«

»Jaz se mrzlopolskih pobalnov presneto malo bojim,« je odgovoril Andrej samozavestno. »Le naj se drznejo lotiti se naju. Teneni bodo! Ali ne, Zan da jih bova premlatila?«

»Prav gotovo! Vse Mrzlopolice si upam sam zapoditi v beg. To so zajčji junaki... Pa sama pojdiva Andrej!«

»Saj tudi pojdiva! Ve strahopetne mevže se pa skrivajo svojim dekletom pod postelje, da vas kdo ne sme!« — je pristavil Andrej zaničljivo in zavriskal iz polnih pljuč, da je glasno odmevalo po nočni tišini in se je budil odmev po snivaščem gozdu, da je jasno zvenelo tja v sosednjo vas.

II.

... Svetla, mlačna noč se je razgrinjala okoli in okoli. Polglasno pojoč sta stopala Logarjev Andrej in Napoljnov Zan proti Mrzlemu polju. Ura v cerkvenem zvoniku je ravnokar odbila polnoči, ko sta mladeniča privrskala v tiho, spečo vas. Vse hiše so bile zavite v plašč

Domači zdravnik

Kaj vam svétuje zeliščar

Kolmež. Čaj iz kolmeževih korenin in pelina krepi želodec in živce, prežene vetrove in zbuja slast do jedi. Kadar smo prehlajeni in hudo kašljamo, ne pozabimo na ta čaj.

Kreša. Solata iz kreše čisti kri, krepi želodec, pomaga pri glavobolu, pri poapn-nju žil, slabokrvnosti, boleznih na ledvicah i. dr. S čajem iz svežih listov zdravimo kožne izpuščaje s tem, da ga vsak dan popijemo 1 ali 2 skodelici in devijemo tudi obkladke na obolelo mesto. Kreša žene tudi na vodo in učinkuje odvajalno.

Krompir. Da je lahko v krompirju tudi strup, je znano in res so se pripetile tudi že zastrupitve s krompirjem, če so ga ljudje jedli v času, ko je v kleti klil in poganjal bele izrastke. Takoga krompirja se moramo varovati. Zrell krompir vsebuje škrob, beljakovino, nekaj sladkorja, toličje in sodnate soli.

Kumina podpira prebavo in je dobro zdravilo zoper vetrove. Najbolje je nakapati dve do štiri kapljice kuminove esence v skodelico kamiličnega čaja. Če napravimo iz te esence obliž, nam bo pomagal pri želodčnih krčih in bolečinah, ako napravimo obkladek na želodec.

Lapuh Čaj iz lapuha (listja in cvetja), žajblja, janeža in sladkih korenin je zelo koristen za čiščenje dihal za slabe živce in krče. Še boljše je sok iz svežih listov z mlekom in medom.

Mačeha. Iz listov in cvetov mačeh kuhamo čaj, ki mu dodamo še kurjih črev, tavžentroz in preslice (v enakih delih). Ta čaj čisti kri, odvaža in povzroča potenje, poživlja delovanje kože. Zato se uporablja zlasti pri kožnih izpuščajih otrok. Dober je tudi za čiščenje ledvic in za zdravljenje katarja v mehurju. Izpijemo ga vsak dan eno do dve skodelici. Za izm'vanje in obkladek pri kroničnih kožnih izpuščajih se uporablja močan zvretok: v litru vode skuhamo 40 do 50 gramov listov in cvetov. Obkladke je treba vsako uro ponoviti.

Majaron dajejo ljudje radi v kopeli, ker je voda potem prijetnega vonja in blagodejno vpliva na kožo. Majaronov čaj krepi živce, spodbuja delovanje kože in je zdravilo pri zlatenici. Z medom ga pijmo pri nadihu in pri obolenju dihal. Majaronov odredek uporabljajo z dobrim uspehom za obkladke pri otrdelih prsih in tvorih. Majaron, skuhan s trpotcem v rdečem vinu ustavi drisko.

Materina dušica. Kdor ima slabe živce, naj devlje v kopel svežo materino dušico. Čaj iz materine dušice krepi želodec in srce. V četrt litra vode damo 20 g listov in cvetov ter osladimo z medom. Ta čaj je zelo dober pri pljučnem katarju in dušljivem kašlju, prav tako pri koliki in pri nadmanju (vetrovih).

nočnega miru edino iz gostilne je bilo še slišati hrup življenja. Skozi odprta okna se je neprijetno razlegalo v noč petje pifanč glasov.

»Idva pogledat kdo se tako grdo dere!« — je velel Andrej svojemu tovarišu.

Mladeniča sta vstopila v gostilno. Bila je prazna, le pri eni mizi so sedeli štirje fantje. Bil so to znani pretepači: Znejdarjev Tone, Petelcnov Karel, Močnikarjev France in Vrbanov Lenč. Vsi so bili že vinjeni, hrnavo nepravilno se je glasilo njihovo petje. Ko sta prišleca vstopila so pevci utihnili in pričeli grdo gledati izpod klobukov.

»Peti znate pa res lepo, vi Mrzlopoličani!« — se je pričel rogati Andrej. »Pri nas v Zapotoku žabe regljajo bolj prijetno!«

»Čemu pa po takem nista ostala doma in poslušala regljanja žab? Kdo vaju je klical v Mrzlo polje?« — je Močnikarjev planil na nose. »Krešon! Močnikar je nikar preveč ne zabavljajta, sicer vama podkurimo pod petami!«

»Pred vama revčki pijani midva ne bova tekla, le glejte, da ne boste vi pred nama!« — se je smejal Andrej zaničljivo. »Neboghenčki, kaj kvakate tukaj, polnoč je, aló noberite se spat! tako sicer vas pomečem skozi vrata!«

»Kógá? Ti, dolgin, boš nas tu v domači vasi komandiral? Fiks Donava!« — se je raztogotil Vrbanov Lenč in planil izza mize. »Mi vama že premikastimo košči! Fiks! Fiks!« — kvišku, pokažimo Zapotočanama, kako se teče!«

Pijani pretepači planeta na nos, a to navpiti na Andreja in Zana. Stoli zaropčejo, nastane hrup. Iz kuhinje priteče kmetica in varna: »Mirujte, mirujte! Koj se mi poberite, pijanost O kravae obzela!«

»In ve, šleve pijane, hčeta mecat!« — je zagrmel Andrej. Prijel je Vrbanovega Lenčeka okoli pasu, ga dvignil ko ouroka, odprl vrata in ga vrgel pod kop.

DOMAČE NOVICE

Visoki komisar pri gasilcih. Visoki komisar je 18. t. m. obiskal četo ljubljanskih gasilcev v orožju, zbrano pred vhomom Gasilskega doma. Pregledal je razvrščene gasilce in se je podrobno zanimal za tehnično opremo. Poveljnik Venuti je potem naslovil na visokega gosta prisrčen pozdrav, naglašajoč, da bodo gasilci vedno znani izvrševati nalogo, ki je poverjena Ljubljanski pokrajini. Po toplenem nagovoru si je Visoki komisar ogledal urad in vse prostore Gasilskega doma, kakor tudi občinski zdravstveni dom in odsek ljubljanskega živilskega urada.

Visoki Komisar za ureditev javnih zaklonišč. Dne 13. januarja popoldne je Visoki Komisar predsedoval v vladni palači sestanku, na katerem so proučili položaj javnih zaklonišč v zvezi z njihovo takojšnjo ureditvijo. Visoki Komisar je dal navodila za takojšnjo ureditev že obstoječih zaklonišč, nadalje za opremo v javna zaklonišča prostorov, ki so za to primerni za zgraditev drugih javnih zaklonišč v Ljubljani in za ureditev zaklonišč v gledališčih ter javnih gledaliških dvoranah, pri industrijskih podjetjih in tvrdkah, v šolah in zavodih ter pri državnih in upravnih poslopih in drugih družbah, ki so od nje odvisne.

Pojasnila in dodatki k naredbi o tujcih v Ljubljanski pokrajini. Na pristojnem mestu so izdali potrebna pojasnila k naredbi o tujcih v Ljubljanski pokrajini. Naredba o tujcih ne predstavlja ureditve vprašanja o italijanskem državljanstvu, marveč skuša določiti potrebne podatke za ljudsko štetje Tisti, ki so imeli do aprila 1941 jugoslovansko državljanstvo in medtem niso pridobili nobenega tujeega državljanstva in če so rojeni ter pristojni 12. aprila na priključenem ozemlju Italije in so poleg tega prebivali 15 let na tem ozemlju, se ne smatrajo za tujce. Opozorjamo na podrobna pojasnila, ki so jih priobčili Službeni list in vsi naši dnevniki.

Smrt italijanskega veleposlanika. V Rimu je umrl Eksc. Francesco Lequio pl. Assaba, ki je do nedavna opravljal odgovorno službo veleposlanika v španski prestolnici Madridu. Bil je rojen v Rimu leta 1892, ter se je v prvi svetovni vojni boril kot prostovoljec v činu topniškega poročnika. Odlikovan je bil z bronasto kolajno za vojaško hrabrost in s križem za zasluge. Pokopali so ga zelo svečano.

Ivan Vavpotič †. Po kratki bolezni je umrl v ljubljanski bolnišnici prof. Ivan Vavpotič, akademski slikar. Bil je med najboljših znamenitih slovenskih umetnikov. Rodil se je 21. februarja 1877 v Komnu, šolal pa se je v Novem mestu, na Dunaju, v Pragi in v Parizu. Število njegovih umetnin je zelo veliko.

Jože Marčan †. V Ljubljani je izdihnil v nedeljo zvečer zadet od kapl. g. Jože Marčan, dolgoletni upravitelj Slamerjevega zdravilišča,

Italijanska straža sredi hudega mraza v srednjem odseku vzhodne fronte

ki je med najmodernejšimi v Ljubljani. Star je bil šele 53 let. Vsa Ljubljana ga je poznala. Doma je bil iz Gorice pri Kranju in je imel za seboj izkušnje polno življenje. Zlasti mnogo je preživel v prvi svetovni vojni in tudi še po njej. Zapustil je vdovo gospo Zinko iz Savnikove družine v Brezicah ter dva sina maturanta.

Albin Razpotnik †. V Semčju so 12. januarja pokopali šolskega upravitelja g. Albina Razpotnika. Star je bil šele 49 let in doma iz Vodice. Mati je bila iz Bele Krajine, zato je bil tudi sin vse življenje navezan na Belo Krajino, kjer se je odlično izkazal kot vzgojitelj in ljudski svetovalec. Zapustil je vdovo in dve hčerki.

Komisarja za občini Borovnica in Logatec. Za občino Borovnico je bil imenovan za izrednega komisarja Ivan Petrič, v Logatcu pa Gabriel Oblak.

Nov občinski komisar v Dobropoljah. Fašist Enzo Varzelloni je bil imenovan za izrednega komisarja v občini Videm-Dobropolje namesto fašista Bruna Domenella.

Prijave vseh od rojstva ali pozneje pohabljenih. Ljubljansko mestno poglavarstvo je povabilo vse zdravstvene ustanove, zdravnike in zdravstveno strokovno osebje, naj do 31. januarja naznaniijo vse pohabljenosti rojene in one, ki so postali pohabljeni zaradi poznejših poškodb ter so v njih oskrbi, mestnemu fizikatu. Enako so dolžni prijaviti pohabljenosti otroke starši ali varuhi ter morajo svojo pohabljenost prijaviti tudi starejše osebe, če jih niso prijavili

že zdravniki. Zdravstvene ustanove, zdravniki in babice morajo v bodoče prijaviti vsak nov primer pohabljenosti rojenih otrok.

Vsa Ljubljanska pokrajina pod snegom. Ne samo v Ljubljani, temveč po vsem Dolenjskem in Notranjskem smo dobili zadnji čas hude snežne meteže. V Ljubljani je padlo za 40 cm snega, na Dolenjskem pa do 60 cm, a na B'okah in na Kočevskem ga je blizu meter na debelo. Marsikod je bil na podeželskih cestah prekiniten promet, dokler niso plugi izorali snega. Tudi viaki so nekajkrat imeli zamude. Preteklo nedeljo je vnovič pritisnil mraz, ki se je v nedeljek jutraj še stopnjeval in smo zabeležili -13,3°C. Vreme se je spet zjasnilo.

Vodnikova pratika za leto 1943. je pošla. Na začetku leta Vodnikova družba samo še pripovedno knjigo Janka Kača »Na novostih...« vedno oglašajo v družbeni pisarni člani, ki bi imeli radi letošnje knjige je družba p... ponatisniti Vodnikovo pratiko za leto 1943, ako se javi najmanj pet sto članov. Prijaviti se je treba najkasneje do 20. januarja t. l. in plačati članarino 17 tr. Prijave sprejemajo: družbena pisarna Puce-nijeva 5 poslopje Narodne tiskarne), Knjičarna Tiskovne zadruga, Solenbuzova 3 in Knjičarna Učiteljske tiskarne, Frančškanska 6.

Pravnaajte čim prej zaostalo narjčnino!

»Vi se pa sami zgubite od tukaj, sicer pomagam še vam na isti način!« — je velel Andrej ostalim trem fantom. Nihče se mu ni unal uporiti. Molče so drug za drugim izginili skozi vrata.

»Jaz bi bil sposoben za krčmarja, jaz! To bi megal pišence pod kano!« — se je smejal Andrej, nonoren na svoj čin. »Hoj, bofer krčmar prinesite nama štefan najboljšega, ki ga premorete!«

III.

Zidane volje sta Andrej in Zan dobro uro pozneje zapustila gostilno. Pred krčmo sta se ustavila, nekajkrat krepko zaukala in nato stopala skozi vas — pevaie

Pršla sta bila do zadnje vaške hiše, stoječe tik ob cesti. Ko sta povsem brezskrbno korakala mimo poslopja, so izza ogla planile štiri črne postavbe in navalile na nič hudega sluteča mladenčca. Andrej je hotel odskočiti, se postaviti v bran, a tedaj ga je eden izmed napadalcev bliskoma udaril z nekim težkim predmetom po glavi. Andrej je strašno zakričal in se krvav zgrudil na tla. V hiši so se začuli glasovi, okno se je odprlo. Napadalci, so zdaj naglo zbežali okoli hiše in izginili v temi.

Napolionov Zan, ki ga je nekdo drugi udaril po nogah, da se je sesedel, je zdaj naglo skočil na noge in zaklical:

»Ljudie, pomagajte!«

Sklonil se je k Andreju, ki je ležal na tleh negibno, liki mrtev. Iz globoke, strašne rane na glavi mu je tekla kri in se zbirala v veliko mlako. »Ub'ni so gal! Uboga njegova matile se je zgrozil Zan.

Iz hiše je tedaj prihitel gospodar s svetilnico v roki. Od kozočca sem je prišel domači sin, katerega je strašni Andrejev krik prebudil iz spanja. Tudi leni hlapec je prižehal od nekod.

»Za božjo voljo, kaj se je zgodilo?« je vpra-

šal gospodar prestrašen. »Kdo je zakričal tako grozno, ko da ga je sama smrt zgrabila za vrat...«

Ko pa je zagledal v mlaki krvi ležečega Andreja, je dobremu možu zastala beseda na jeziku: »O, nesrečni fantalini!« je vzdihnil. »Ze spet so se tepli!«

»Kaj se je zgodilo? Kdo je storil to?« je pristopil domači sin k Zanu. »Povej, fant!«

»Midva sva iz Zapotoka.« je začel pripovedovati Zan. »Štirje fantje iz vaše vasi so našu, vračajoča se proti domu napadli iz zasede Mojega tovarša je eden zahrbtnih napadalcev udaril po glavi z železom okovano ročico. Dobro sem to videl.«

»Sta pa gotovo sitnarila in zabavljala!« — je zagodrnjal hlapec neprijazno. »Zapotočani ste pravcate zgage!«

»Ali je fant mrtev?« je vprašal gospodar in posvetil Andreju v blede, okrvavljeni obraz. Sklonil se je k njegovim prsom. »No, diše še, še je duša v njem. Pošteno so mu razbili glavo, ali ker je mlad, se bo mogoče izlival. Odnesimo ga v hišo, da mu pomagamo, kolikor se da pomagati... Oj, ti nesrečna, lahkomišelnina mladina!

»Kaj na lazi po drugih vaseh! Doma naj bi bil ostal!« — je zabavljaj hlapec. »Kdor išče, jo tudi izkupi!«

Domači sin Ivan in Napolionov Zan sta dvignila nezavestnega Andreja ter ga počasi in previdno odnesla v hišo. Položila sta ga na posteljo in domača hčerka mu je začela močiti glavo in nežno izmivati strašno rano. Toda zaman se je trudila dobra deklica z ranjenecem, mladenič se ves časa ni zavedel in ni dal od sebe nobenega znaka življenja.

V takem stanju so ga jutraj prišli v domači Zapotok. Kdo popiše grozo uboge matere, ko so ji prinesli v hišo napol mrtvega sina! Ko je zagledala njegov mrliško blede, okrvavljeni

obraz, njegovo strašno rano, ki je še vedno krvavela, je zakričala presunljivo in se onesvestila. — Nemudno poklicani zdravnik je bil kmalu pri ranjencu, obvezal mu je rano, zmaheval z glavo in rekel: »Rana je lahko usodna, polna mladenčca ima udrti čerenjio in pretresene možgane. Posledice bodo brezovno težke, ozdravljenje je skoraj izključeno. Nekdajni ne bo ta fant nikoli več; če ne umre, bo ostal slaboumen do smrti.«

Sele čez dva dni se je Logarjev Andrej nedramil iz nezavesti. Čudno, vročično zmedeno so mu žarele oči. Prišel je b'esti; zdaj je prošil zdaj grozil, mahal z rokami okoli sebe in včasih tako zakričal, da so se prisotni zgrozili. Bleda prepadena, za dvalet let postarana je stregla mati bolnemu s'nu, jokalja nad njegovo nesrečo in dobro materino srce ji je krvavelo v brezmejni žalosti.

Napolionov Zan je bil pozvan na sodišče. Fant je pogumno izpovedal vse podrobnosti one usodne noči. Na sodnikovo vprašanje, če je prepoznal napadalce, je odgovoril: »Omega, ki je udaril Andreja, sem videl v obraz. Bil je Vrbanov Lenček. Ostali trije napadalci so pa bili Lenčka vredni tovariši: Petelinov Karel, Znejdarijev Tone in Močnikarjev France. Vsi iz Mrzlega polja. Malo prej smo bili skupaj v gostilni.«

Se tisti dan so odšli orožniki v Mrzlo polje in aretirali omenjene štiri fante, ter jih vklejnene odpeljali v Višnjo goro. Pred sodnikom je Vrbanov Lenček priznal svoje dejanje. Izgovarjal se je s pijanostjo; kar se pa ni upoštevalo; bil je obsodjen po strogem zakonu na dve leti ostrega zapora na plačilo telesne poškodbe in poravnava vseh stroškov... Njegovi trije pajdaši so pa bili kaznovani z nekajdnevnim zaporom.

Logarjev Andrej je okreval šele po več mesecih hudih bolečin. Toda z njim se je zgodilo

Nezgorljivost

Znanost je prišla do jako zanimivih poskusov glede nezgorljivosti. Ako si na primer omočiš prst z etrom, ga smeš potem brez škode potisniti v raztopljen svinec. Opekeli se ne boš, ampak še celo prijeten hlad boš čutil. Nobene nevarnosti tudi ni, če ga vtakneš v krop, pomočivši ga poprej seveda v eter. Ako ovlažiš roko v raztopini žveplenaste kisline, ki si ji pridejal salmijaka, jo lahko brez nevarnosti pogrežeš v razbeljeno litino. Okoli l. 1820. je Španec Leoneto zadviljal občinstvo s svojo neobčutnostjo nasproti ognju. Kar tako je prijel razbeljen železni drog, raztaljen svinec, pil vrelo olje itd. Na glavo si je polagal žarečo železno ploščo, pa ni bilo videti drugega ko gosto soparo. Isti učinek se je kazal, kadar si je položil razžarjeno ploščo na stopalo ali na jezik ali pa srebnil tretjino žlice vrelega olja oziroma držal malone žarko železo med zobmi.

Ker Leoneto ni razodel svoje skrivnosti, je italijanski profesor Sembatini delal sam na sebi poskuse: v kratkem je dognal v čem tiči tajnost. Evo je! Če se natreš s kislinami, zlasti z žveplom, ki je razredčeno z vodo, je koža odporna proti vročini žarovitnega železa. Sembatini je pozneje ugotovil, da je raztopina galuna v nekem stanju še ugodnejša za tak učinek, ako se rabi kot mazilo. Nadalje so telesni deli neobčutljivi, kadar se razdrgnejo s trdim mišom in potem operejo. Lahko doseže tako daleč, da se gladiš z žarkim železom in si pri tem niti dlake ne osmодиš. Enak uspeh se da doseči z istimi pripravami na jeziku in ustih. Ta nezgorljivost se razlaga kot posledica slabe prevodljivosti, ki jo imajo posredniki nasproti vročini, ali pa zaradi hlapenja teh snovi, ki ga povzročata razbeljeno železo ali krop. Vsako trdno telo namreč, ki prehaja v kapljivo, ali vsaka tekočina, ki hlapi, porabi od sile mnogo toplote.

„Luna trka ljudi“

V Orientu so ljudje preverjeni, da povzročajo glavobol mesec s svojimi žarki. Kitajci pravijo, da izvira težka glava od zagonetnih sil, v Birmi pa so zavarovani v nazor, da izvira duševne bolezni in jakost razburljivosti od raznih faz meseca. Tudi v srednji Afriki naletimo na vero, da mesečina povzroča glavobol. Zato se najdejo v tej deželi ljudje, ki ne gredo ob mesečini iz hiše drugače kakor s tropskim klobukom na glavi. Zanimivo je posebno to, da je razširjena vera o škodljivosti mesečine večinoma v tropskih deželah.

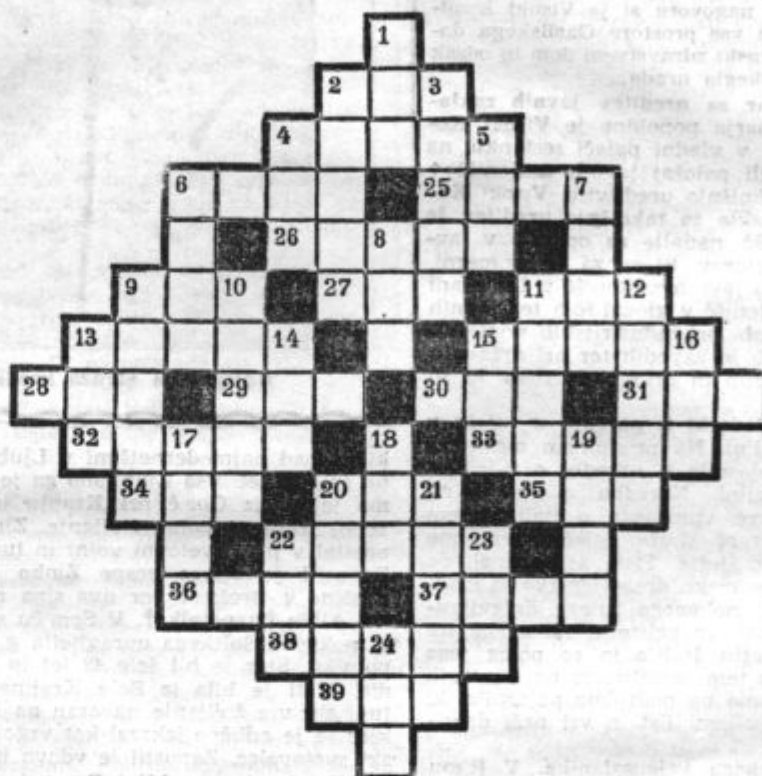
Če se že danes toliko govori o vplivu meseca na človeško zdravje, se nikarimo čuditi, da je bila lahkovernost v tem pogledu še mnogo večja v minulih časih. Besede, da »Luna trka človeka«, niso vzete iz zraka.

Neko zdravniško strokovno glasilo je naprosilo zdravnike, naj odgovore na stavljena vprašanja. Odgovori so prinesli zanimiv vpogled v bistvo stvari. Tako n. pr. je pisal prof. Artur

Thomson, da je vera v škodljivost mesečine splošno razširjena, da pa ni vzroka dvomiti nad tem, da bi stvar utegnila škodovati zdravju, če kdo izpostavlja svojo glavo luninim žarkom. Drugi zdravniki pravijo, da le mora biti nekaj na stvari, če je tako razširjena in če se je ljudje tako boje. Dr. Gerald Stanley je šel celo tako daleč, da smatra, da ne morejo biti ogromne sile, ki imajo na zemljo vpliv, ki se izraža v podobi

oseke in plime, brez pomena in vpliva na človeško zdravje. Neki zdravnik, ki je dolgo živel v Bengaliji, poroča, da je tam ljudstvo splošno prepričano, da mesec ne sme sijati človeku naravnost v obraz. Baje je v Bengaliji doživel z mesecem podobne reči kakor jih doživimo pri nas s sončnico, to se pravi ljudje trpe od mesečarice, ki v izvestnih okoliščinah postane tako usodna, da povzroči pri človeku smrt.

Križanka

Besede pomenijo: navpično: 1. plod gozdnega drevesa, 2. pridobitveni stan, 3. varnostni organ, 4. pravoslavni duhovnik, 5. krasota, 6. števil, 7. reka v Srbiji, 8. breztelesno bitje, 9. znamenito drevo, 10. stvar, ki jo rabimo pri vsaki rani, 11. prislov časa, 12. pridevnik, ki pomeni pomanjkanje, 13. znan filmski igralec-komik, 14. dobra jed, 15. obžalovanje, 16. kraj na Notranjskem, 17. slepilo, 18. zdravilo, 19. izvanredna lepota, 20. nekaj, česar si ne želi nobeno podjetje, 21. drevo, ki raste navadno ob vodi, 22. domača žival, 23. drug izraz za zemeljski tečaj — vodoravno: 2. nasprotje vojne, 4. pridevnik, 6. pesniška umetnina, 9. pridevnik, 11. kar vsakdo rad sprejme, 13. človeška lastnost, 20. število, 22. žalosten obred, 25. prislov časa, 28.

starinsko nazivanje zdravnika, 27. drama (začetne črke naslovnih besedi), 28. lepa žival med kokošmi, 29. kraj blizu Ljubljane, 30. podzavesten dogodek, 31. čut, 32. nekaj, kar je neprijetno tovarni živini, 33. prostor, kjer sedimo, 34. prebivališče prvih ljudi na zemlji, 35. najbližji očetov sorodnik, 36. svetopisemska oseba, 37. prometna sredstva, 38. lepa ptica, 39. izraz iz glasbe.

RESITVE

Pregovor I. Danes meni, jutri tebi.
 Pregovor II. Pust na trati, Velika noč na peči.
 Dopolnjevalka. Lavina, slavec, M'hano, stolar, kapela.
 Posetnica. Ključavničar.

tako, kakor je bil povedal zdravnik: telesno je mladenič ozdravel, a njegov duh je ostal zavit v temo... Govoril ni veliko; kar je povedal, je bilo več ali manj nezmislno. Zaman je hodila nesrečna mati okoli zdravnika za duševno bole, njenemu sinu ni mogel nihče več pomagati. »Njegova bolezen je neozdravljiva,« so odgovarjali zdravniki.

Odslej je Logarjev Andrej živel žalostno življenje. Vsem domačim je prizadeval mnogo strahu, žalosti, sitnosti in skrbi. Dokler še ni mogel zapustiti postelje, niso imeli z njim ravno velikih neprilik; toda, ko se mu je zacelila rana na glavi, ko se je telesno spet toliko okreplil, da je lahko hodil, je pa postal nadloga ne samo svoji materi in sestram, ampak vsej vasi. Vsi so se ga bali, imenovali so ga Logarjevega norca.

Domači hiši je delal veliko škodo? Vzel je ključivo in razbil stekla po oknih, nobenih je posodo in kokoši po dvorišču, domačega psa je mučil, na vrtu je posekal najlepša sadna drevesa. Včasih je poosnel, ob takih prilikah je se sekira grozil mimoidočim, jih ozmerjal in metal kamenje za njimi. Vaščani so se začeli pritoževati in zahtevati od Logarice, naj odda sina v zavod za umobolne. Toda mati se ni mogla odločiti, da bi se za vedno ločila od svojega edinega sina, ki je sicer bil popolnoma brez vsakega razuma, a ga je ona vendar vroče ljubila — v njegovi nesreči še toliko bolj... Da bi Andrej ne mogel več nadlegovati tujih ljudi, ga je mati Logarica zaprla v malo podstrešno izbo in ga ni več pustila na svobodo.

Nesrečni mladenič je divjal po svoji ječi. Potem je bil nekoliko dni povsem krotak, dokler ga ni spet napadla besnost. Ob takih prilikah si niti njegova mati ni upala k njemu. Toda Andrejeve življenjske moči so začele hitro pešati. Začel je hirati od dne do dne in nekoč ga je mati, ko mu je prinesla zajtrk, našla mrtvega.

Kanut Krajšek:

Sestanek gospoda Joška Štrbunka

Fant od fare je bil gospod Joško Štrbunk. da mu ga ni bilo para v vsem mestu. Visok, ne rečem da raven kakor sveča, a vendar še daleč od tega, da bi ga mogel krstiti s častiljivim nazivom »grbonja«. Glavna stvar je, da so gospoda Joška Štrbunka krasili brki kakor kakšnega viteza in tej srečni okoliščini treba pripisati dejstvo, da je gospod Joško Štrbunk užival sloves »fanta od fare« predvsem med mladoletnimi devojčkami. Ali nikar ne mislite, da je gospod Joško zaradi svojih mnogo cenjenih brkov v samotnih nočeh gojil mogoče pregrešne želje, da se posveti filmu. Ne! Vse želje gospoda Joška so bile osredotočene v prostosti. Kot uradnik, ki čez dan prečepi v zatohli pisarni, je hrepenel gospod Joško samo po tem, da se zvečer, po »dlaškocepljenju« v pisarni, najprvo sprehodi, a potem v družbi svojih prijateljev ob nekaj partij taroka.

To prostost, ki jo je užival gospod Joško Štrbunk zvečer, so kalili samo neprestani opomini njegovih oženjenih prijateljev, da naj da slovo samskemu stanu, da naj se oženi.

»Tak dečko, kakršni si ti, Joško! V najboljših letih, čvrst, zdrav, vesel! In tudi balade praznih žepov ti ne bo treba prestati na stara leta za pečjo, kakor jo predejo tisoči in stotisoči — saj si uradnik! Samo s prstom da migneš — in tvoja bo kakršno koli si zaželi srce...«

Takih in podobnih opominov se je otesal gospod Joško tako-le:

»Saj poznate moj okus! Kar tako na lepem, kakor ptička na limanice, jaz ne bom skočil v zakonski jarem. Moram naleteti na res lepo dekle, da se bom odločil za zakon. Ali na žalost v našem mestu ni lepih deklet...«

»Kaj?!« so hrupno ugovarjali prijatelji. »Da ni lepih deklet v našem mestu?! E, fant, ti preveč tičiš v pisarni in zaradi tega ne vidiš, s kakšnimi krasoticami se ponaša naše mesto! Vse zaman! Gospod Joško se ni dal pregovoriti in premotiti.

Naključje je pa nekoč vendarle pripomoglo do tega, da se je omeščalo do tedaj neizprosno srce gospoda Joška. Eden od prijateljev je prišel namreč na misel, da bi bilo za gospoda Joška najbolje, da se oženi s pomočjo oglasov v časopisju.

Gospod Joško je najprej odločno odbil ta predlog.

»Ali to je moderno, ženiti se po oglasih,« je navaljal prijatelj. »V modernem času živimo pa se moramo moderno tudi ženiti! Tisoči, milijoni se ženijo dandanes tako. Citaj časopise in ko naletiš na oglas, v katerem ti lepa mladenka nudi srce, se nikar ne obotavljaj, marveč ji brez pridržka odgovori in jo povabi na sestanek. In zadel boš terno, dečko, imel boš lepo ženico — javna tajnost je, da se po oglasih ženijo večinoma samo lepa in skromna dekleta — in živel boš potem srečno in zadovoljno do konca koncev dni svojega življenja, amen!«

Gospod Joško se je zamislil po tej pridigi. Podprl si je glavo z rokami, zamisljal in ušesa so mu pri tem skrivnostno zamigotala. Beseda »moderno« je bila zanj od nekaj privlačna. Priznati si je moral, da bi mu bilo res malo nerodno spregovoriti o ljubezni in zakonu po dosedanjih šegah in običajih. Ali tako, po oglasih — kako je to lahko, kako preprosto! Ponuža se lepo dekle, rado bi v zakon — ti ji samo odgovoriš na njen oglas, povabiš jo na sestanek in stvar je sklenjena! To je res moderno, juhu!

Posojilnica človeške krvi

All poznate vranico?

Tudi ljudje, ki so se v šolah učili o ustroju in organih človeškega telesa, so v zadregi, če jih kdo vpraša, kakšne naloge opravlja v človeškem telesu vranica. Na izpitu je vprašal profesor mladega medicinarja, kako deluje vranica. Pripravnik za zdravniški poklic je prebledel od zadrege in je odvrnil, da je vedel, a žal pozabil. Profesor ga je šegavo ošvrknil: »Nesrečnež, vi ste edini, ki je sploh to vedel, pa še vi ste pozabili!»

Sploh je bila vranica dolgo časa skrivnosten organ.

Opazili so, da je obložena z veliko množino rdečih krvnih teles, vmes pa so našli tudi vlaknena mišičevja. Zakaj to, je bilo dokaj časa nejasno. Prvotno so mislili, da je vranica žleza, imeli so tudi druge razlage, a nobena ni mogla dolgo držati. Ni preostajalo drugega, ko opazovati organ in s poskusmi dognati njegovo mesto v celotnem gospodarstvu človeškega telesa. Tako je nastalo naslednje mnenje:

Vranica ni nič drugega kakor neke vrste pokopališče za nešteta krvna telesa,

ki se vsak dan izločajo kot nerabna ali izrabljena. Vranica jih mora uničiti in dokončno izločiti.

Tak odgovor je dosihmal odlično rešil vprašanje, na katero bi po zgornji anekdoti odgovorili samo en medicinar, vendar je še ta pozabil, čemu je vranica v telesu.

Najnovejša raziskavanja pa so odkrila nov, dalekosežni pomen vranice.

Znani fiziolog Bancroft sklepa na osnovi mnogih opazovanj in poskusov, da ima vranica važnejšo nalogo v telesu:

ureja namreč količino ali obseg krvi v telesu.

S tem odkritjem se ni izpremenilo prejšnje mnenje o vranici. Ta organ je zares nekako »pokopališče krvnih teles«. A mimo tega ima še nalogo, ki jo je bil odkril učeni Bancroft.

Ta učenjak je poteval po tropičnih deželah, visoko do večnih ledenikov And. Na potovanju je vsak dan meril, koliko krvi imajo njegovi spremljevalci. Količina krvi v človeku se da določiti približno takole:

Dotičnik mora vdihavati ogljenčev oksid, plin, ki se kemično spaja s krvnim barvilom. Nato se mu odvzame nekaj krvi. Če vemo, koliko ogljenčevega oksida je vdihala ta oseba in izmerimo količino ogljenčevega oksida, ki je v odvzeti krvi, lahko rečemo: v tej krvi je na primer tisočinka vdihanega ogljenčevega oksida. Po takem se je ves plin razdelil v tisočkrat večjo količino. Ali z drugimi besedami: v vsem telesu je tisočkrat toliko krvi kolikor iznaša odvzeta količina.

Tako so torej opazili Bancroft in njegovi spremljevalci, da se količina njihove krvi, ki so jo vsak dan merili, izpreminja po tem, kakšna je temperatura: če je le-ta padala, se je manjšal tudi obseg krvi, oziroma je rasel, če je rasla temperatura. To so dognali tudi sicer: zadostuje, da vstopiš v vročo sobo in že se količina krvi dvigne.

Zamahnil je z rokami in dvignil glavo. Na liceh mu je poigral nasmešek. Ko so ga prijatelji obkolili, da bi poučili prav od blizu ta nasmešek, so začuli njegov glas, ki je spominjal na plašno šepetanje:

»Pa naj bo!«

Kapitulacija gospoda Joška Strbunka je bila torej gotova, prijatelji so pa vsi v en glas zavriskali:

»Živel naš spreobrnjenec!«

»Živel naš novi ženitveni kandidat!«

»Živela njegova bodoča zakonska polovica!«

Ta večer je slavila vsa družba tako, da se je običajni »ob desetih« zavlekel do polnoči. Zmehrom novi štefani bizeljca so romali na mizo, dokler se ni navsezadnje razlegla po krčmi ona vesela:

Mica, stara kljuka,
pit si ga ne upa,
mi pa ponavadi
pijemo ga radi — — —

Drugo jutro je zdravil gospod Joško mačka v podobnih pripetljajih. Potegnil je nekajkrat žepa sukničja je izvlekel zdaj pa zdaj tudi stekleničico z brinjevcem, ki ga je upotrebljeval v podobnih pripetljajih. Potegni lje nekajkrat krepko vmes je čital ženitne ponudbe iz svežnja jutranjih listov. Mačka je do večera ozdravil, ali neveste v oglaših ni našel.

»Norosti — to ni zame!« se je razsrdil navsezadnje in vrgel časnik v koš poleg pisalne mize. »Same nesrečnice v ljubezni — stare device, ločenke, vdovice — kaj bi z njimi? Ne, ne. Joška Strbunka ne boste ulovile v past!«

Kljub temu ni izgubil nade, in nekega večera je iztaknil v časniku naslednji oglas: »Omožila bi se rada zelo lepa, mlada gospodična...«

Gospod Joško je blaženo vzkliknil, kakor da je zadel terno v loteriji.

Prav za prav je čisto umljivo, zakaj se v višji temperaturi poviša količina krožeče krvi. Žile, zlasti pa kožne žilice, se pod vplivom gorkote razširijo, zato mora priteči več krvi. Vprašanje je le: kje neki vzame telo v vsej naglici več krvi?

Ne moremo si misliti, da ni se ta kri takoj izdelala; tako hitro ne deluje tovarna za krvna telesa v našem organizmu. Tudi ne smemo pozabiti, da se količina krvi prav tako naglo zmanjša, kot se je povečala. Bancroft je začel razmišljati, ali ni kje v telesu rezervoar krvi, ki v danem trenutku izbrizga, zahtevano količino ali pa odvisno kri sprejme vase?

Kje je to skrivnostno skladišče?

Učenjak je pomislil to-le: količina krvi v telesu se dožene tako, da izmerimo ogljenčev oksid, ki ga je kri sprejela vase. Če pa je kri v rezervi, mora biti na zelo skritem mestu, kamor ne more plin prodreti; nekje ob krvnem toku utegne biti tih zaliv, kjer so krvna telesa zavarovana pred izpremembami, ki jim je podvržen ves krvni tok.

Bancroft se je spomnil vranice. In — ni se zmotil.

Dokazano je, da so številna krvna telesa, ki jih vidimo v vranici, zares neporabljena; poskusi z živalmi so pokazali, da je vranica — če žival miruje — brez ogljenčevega oksida, ki ga je med poskusom vdihala in ki si je osvojil vso ostalo kri. Oksid prodre šele pozneje v vranico in ostane v nji delj časa nego drugod: zopet dokaz, da vranica ni neposredno podrejena krvnemu krogotoku. Po takem je tista rezerva rdečih krvnih teles shranjena v vranici za slučaje, ko potrebuje organizem več krvi. To se je dokazalo tudi s poskusom zastrupljenja s monoksidom: kri v krvnem krogotoku je imela odgovarjajočo količino oksida, dočim ga v vranici ni bilo, ker leži izven krvnega »obrata«.

To pa velja zgolj za mirujočo žival. Brž ko se žival nekoliko giblje, stopi vranična kri v krogotok. To pričuje, da

gibanje telesa zahteva večjo količino krvi nego mirovanje,

zato jame vranica takoj delovati: shramba z rezervno zalogo se odpre in telo vzame to, kar potrebuje. Če vemo, kako majhna je vranica, se nam ne zdi verjetno, da bi bil ta organ bolj pomemben. Človeška vranica namreč ne tehtja po smrti več ko 120 do 270 gramov. Bancroft pa je hotel dognati, koliko tehtja vranica v živem telesu. Zasnoval je način, ki naj bi mu razkril to skrivnost.

Z dokaj preprosto operacijo je pritržil na robove vranice kovinske sponse, ki naj bi omogočile, da se z Rentgenovo osvetljavo dožene dejanska lega in obseg tega sicer nevidnega organa. S posnetki od strani in od zadaj se je res dognala velikost, posredno pa tudi teža vranice. Zanimivo je primerjati številke, ki jih je dobil Bancroft pri raznih živalih.

»Vendar enkrat!« se mu je smehljalo srce. »Ta bo za mene! Mlada je in lepa in to celo zelo lepa, kakor je naglasila v oglašju... Zelo lepa! Kako se to prijeto čita, kako to ščegeče po duši. Bože moj, kakšna mora biti šele v resnici, ko že na papirju diši po njeni lepoti! Vsekakor bo to nekaj zame...«

To noč dolgo ni mogel zaspati. »Zelo lepa« gospodična iz oglasa se je tako rekoč zadržala v njegovi domišljiji, v njegovem hrepenenju. In vsa se je bleščala — kakor pav z razprostrtim repom na soncu. Polnokrvna, bujna, jedra! Kipeča mladost. Oči — dvoje sijajnih diamantov. Lasje — mehki, kakor svileni. O, kako bo sladko, ljubiti tako divno bitje, povedi jo pred oltar in potem — kot zakonsko ženo — v vonjavo ozračje domačega ognjišča!

Ze drugi dan je oddal na pošto pismo, v katerem je »zelo lepo« gospodično iz oglasa zaprosil, naj mu pošlje fotografijo in naj odredi sestanek.

In nestrpno je čakal, dokler ni po dveh dneh priromal odgovor; fotografije mu na žalost ne more poslati, ker je slučajno nima pri roki, ali zato nikar obupati, kajti na sestanku bo itak videl njo samo. »Dragi gospod Joško« — kakor ga je nazvala v pismu — naj pride na sestanek v sredo ob štirih popoldne tja pred park. Tam pod tistim kostanjem, ki stoji baš pred vhodom v park, naj počaka na njo. Spoznal jo bo po vrtnici, ki jo bo nosila v roki, da mu jo pokloni, kakor svoje ljubezni željno srce, a on naj si zatakne v gumbnico rdeč nagelj. In še to: njej je ime Olga.

Gospod Joško je bil navdušen. Ta odgovor in odrejeni sestanek! Samo dejstvo, da mu ni poslala fotografije, govori o njeni skromnosti. Da je ona neka nečimernica, takoj bi tekla k fotografu. Toda ne — ona je skromna, napuh ji je tuj. In skromnost je najlepša ženska čednost! Dejstvo pa, da je odredila sestanek pod

Vranica žive mačke je tehtala 245 gramov, mrtve pa 88 gramov.

Nadaljnji poskusi so dokazali, kako pomembna je ta »hranilnica« za rdeča krvna telesa pri izgubi krvi. Bancroft je vzel mački izvestno količino krvi in potem izračunal težo vranice. Dognal je, da je postala vranica za pet šestin lažja. Po takem je vranica telesu takoj nadomestila to, kar je bilo izgubilo. Če prenesemo to na človeka, dobimo naslednji rezultat: človek lahko izgubi 100 kubičnih centimetrov ali eno desetinko litra krvi, ne da bi se zmanjšala količina organizmu potrebne krožeče krvi: to izgubo nemudoma poravnava vranica.

Zanimiv je tudi ta-le poskus. Živali, ki so jim z operacijo izrezali vranico — kar jim ob normalnih okoliščinah ne ograža življenja — so manj časa nego normalne živali vzdržale zastrupljenje z ogljenčevim monoksidom. Manjkala jim je vranična rezerva krvi, ki bi nadomestila zastrupljena krvna telesa.

To je samo del Bancroftovih raziskavanj: v poljudnem članku se nismo mogli dotakniti niti vseh najvažnejših izsledkov. Že iz tega, kar smo povedali, lahko posnamemo

nekatero zanimivost o skrivnostih našega organizma:

Predvsem vidimo, da količina krvi v človeku ni stalna in neizpremenljiva, marveč se izpreminja z zalogo v vranici. Take izpremembe se dogajajo vsak dan: naj se le izpremeni temperatura, ali se razširijo oziroma skrečijo žile, da pri vsakem delu, ki zahteva povprečno dihanje, dalje pri vsakem poškodovanju, ki je združeno z izgubo krvi — se odpre krvno skladišče v vranici in obseg krvi se poviša ali zniža.

Ze po tem lahko presodimo važnost vranice za vzdrževanje človeškega zdravja; poslej bomo njegovo vlogo in nalogo lažje razumeli. Vranica lahko do neke mere čisti kri, ko sprejema vase krvna telesa: s svojim mišičevjem pa to prečiščeno kri izliva v žile, kadar tako veleva korist telesa. Po takem je vranica regulator krvi in prav to daje temu organu veliko važnost. Zanimanje za njo tedaj ni omejeno zgolj na ožji krog raziskovalcev in strokovjakov.

ŠKOTSKA

Neki škot pošlje v zamazani kuverti, ki je iz skoposti ni hotel stran vreči, poslovno pismo in se takole opraviči:

»Oprostite, da vam pišem v umazani kuverti. Toda ko sem pismo vrgel v poštni nabiralnik, je bilo popolnoma neomadeževano.«

OČE IN SIN

Francoski dramatik Crébillon (1674—1762) je za svoje duševne proizvode vselej potreboval tuje pomoči. Njegov sin (1707—1777) je bil pisec nekkih spolzkkih romanov. Ko so očeta nekdo vprašali, katero je njegovo najsibše delo, je pokazal na sina. Le-ta pa je odgovoril: »Najbrž zato, ker ti ni pri tem nihče pomagal.«

kostanjem, govori o njenem romantičnem duhu, o njenem pesniškem okusu. To vsekakor pomeni, da je ona dobro vzgojena mladenka, da ni izmed onih modernih deklet, ki jim je zakajenost kavarniških prostorov ljubša od svežosti božje narave in z vrtnico v roki se mu bo približala! Vrhunec romantike!

A sedaj — k šefu! Treba si je zagotoviti dopust za sredo, za ves dan.

»Pa kaj vam je, gospod Strbunk?« ga je vprašal smehljaje se dobrodušni vladika pisarne. »Vi, zmerom tako zdravi, čvrsti, kakor dren — kaj je takemu junaku potreben dopust?«

»Eh, srčna napaka mi dela preglavico!« si je hitro izmislil gospod Joško in globoko vzdihnil.

»Pa ni mogoče tej vaši srčni napaki vzrok zapeljivi rod Evinih hčer, gospod Strbunk?« je pomenljivo pomežiknil zvit vladika. »No, naj bo! Verjamem vam. Uživate celo sredo v naročju majke narave, ki je najboljši zdravnik, a v četrtek, upam, boste na svojem mestu v pisarni spet zdrav in vesel korenjak, kakršen ste bili doslej!«

Gospod Joško je šel in se med potjo skrivnostno muzal:

»Imenitno sem ga potegnill! Kaj ti veš, v kakšnem naročju bo užival gospod Joško Strbunk v sredo! Vsekakor to ne bo naročje majke narave, ampak naročje mogoče najlepšega dekleta na svetu...«

Cim se je v sredo zjutraj prebudil, je pogledal najprej proti oknu. Sonce! Divno jutro! V vejevju breskev pred oknom so se spreletavali in žvrgoleli liščki. Na ta znameniti dan v življenju gospoda Joška zjutraj navsezgodaj sonce — to je dobro znamenje. Srečo mu bo prinesel ta dan. Ravno tako dobro znamenje je tudi okoliščina, da gospod Joško to jutro ni vstal z levo nogo, kakor večkrat doslej, ampak z desno. Ti tam na breskvi, lišček veseli, žvrgoleči, pridi semkaj v sobo, da te gospod Joško

PO SVETU

× **Država pritlikavcev z vsega sveta.** Malokomu je znano, da živi na svetu vsega skupaj kakšnih 56 000 pritlikavcev. Raztreseni so skoraj po vsem svetu in zato ni nič naravnjše, kakor to, da se tudi pritlikavci žele nekoč združiti ter ustanoviti, da se tako izrazimo, svojo lastno državo. Neki budimpeštanski liliputanec, po imenu Jutij Gont, je baje že naredil načrt, kako bo po vojni ustanovil državo, ki se bojo v njej našli liliputski pritlikavci vsega sveta. To bo brez dvoma odlična in izredno zanimiva izjava na svetu.

× **Najvišje mesto na svetu.** Prestolnica Bolivije, La Paz, ki leži 3840 metrov nad morjem, je do nedavna veljala za najvišje mesto na zemlji. Pismo o Tibetu pa je Robert Byron navedel, da je na vrhuncu podolja Šumbija naselbina Fari, in sicer natanko pred prelazom Tang-lajem, visokim nad 3000 m. La Paz, ki šteje 100.000 duš, se še dalje sme imenovati najvišje »velemestoe sveta, saj Farija še ni na zemljevidih.

× **Korenje in lasje.** Cela stoletja že zama isčejo lek za plešavost. Svoj čas pa je poročal list »Le Nationale« o preprostem in cenem sredstvu, ki ga je zagovarjal neki avstrijski učenjak. Zoper izpadanje glavnega okrasa po njegovem ni boljše pripomočka, nego če ješ obilo surovega korenja. Ob vsakem obedu in ob vsaki večerji užite določeno količino mrkve, pa se vam ne bo bati plešote. Kdor pa je že golobučnik, mu bodo lasze v kratkem z novo silo pognali.

× **Keltska vas pri Ptujju** Že leta 1936, so v Forminu pri Ptujju v neki gramozni jami našli na sledove keltskih in zgodnjericinskih grobov. Kar so našli, hranijo v mestnem muzeju v Ptujju. Kmalu nato se je deželni muzej v Gradcu vnovič pozanimal za stvar in vseuč prof. Valter Schmid je dal ponovno prekopati kraj. Pri tem je našel več grobov z okostnjaki in pepelom. V grobovih s pepelom, ki predstavljajo preproste plitke jame, so našli sulice, pasove iz železnih verig in bronasto posodje, prstane, lončene vrče in v tehniki ulivanja lepo okrašene lončke. Ugotovil je tudi kraj, kjer so davni predniki sežigali trupla. Bila je to 1,55 metra dolga in 1,25 metra široka ploškev, na kateri je bilo še mnogo oglja in ostankov sežganih trupel. Prof. Schmid je prišel do zanimivega odkritja, da so davni prebivalci Ptujškega polja po navadi mrlice moškega spola sežigali, žene pa so pokonavali. To razlikovanje potrjuje domnevo, da Kelti niso predstavljali enotnega plemena, temveč je njihova kultura vsebovala mnogo tujih primesi. Po redkem naključju pa je prof. Schmid odkril tudi naselbino, kateri so grobovi pripadali. Na njivah, ki so na vzvišeni

terasi sredi vasi, so kmetje pri oranju našli na sledove tlaka. Podrobnejša preiskava je pokazala, da so bile tam tri hišice z enim prostorom, po 6 do 760 m dolgim in 3,6 do 5 m širokim. Dve izmed njih sta bili opremljeni z močnim tlakom iz gručca. Na sredi prostora je bilo okroglo, 50 cm široko ognjišče iz kamna. Tretja, največja hiša, pa je imela navadna plovnata tla na vogalih pa so stali močni kamni ki so nosili lesen ohišje, špranje v stenah pa so bile preplečene z ilom. V tej hiši je bilo ognjišče, 1,45 m široko in 1,85 m dolgo, v jugozapadnem kotu prostora. V nasprotju z drugimi naselbinami ilirsko-halštatske dobe, ki so jih doslej v velikem številu našli na štajerskem, obdane s krožnimi utrdbami, je prof. Schmid v Forminu prvič našel na neutrnjeno keltsko vas iz prvega stoletja pred našim štetjem. Zmerom jasnejši postajajo obrisi keltske naselitve Podravja, zmerom nove najdbe pa tudi nazorno razkrivajo neposredni prehod keltskega ljudstva v rimsko kulturo. Način gradnje hiš je sicer še značilen za predzgodovinsko dobo, nekatere najdbe posodja pa že očitujejo rimski vpliv, ki je prihajal po stari rimski državni cesti preko Akvileje, Emone in Celeje.

SMEŠNICE

»Glej ga no, kaj pa ti je, da si tako dobre volje?«

»Pri zobnem zdravniku sem bil.«

»A to vendar ni, da bi se človek tako od srca smejal.«

»Zakaj ne, ko ga pa ni bilo doma!«

NERODNA SKRIVNOST

»Skrivnost ohranitve zdravja je v tem: jejte čebulo, vsak dan jo jejte!« razlaga zdravnik pacientu.

»Že prav,« zategne bolnik, »toda... kako naj to skrivnost zase ohranim?«

MNENJE

— Od česa ima vaš sosed bulo na glavi?
— Od mnenja, draga sosedica.
— Kako je to mogoče?
— Prav lahko. Snoci, ko se je vračal domov, je mislil, da sem jaz njegova žena.

ZLOBA

Pesnik Frank Wedekind, ki so se ga zaradi njegovih strupenih opazk vsi bali, si je rad privoščil pisatelja Maxa Halbeja. Ko mu je Halbe nekega dne ves nesrečen pripovedoval da mu je njegov dveletni nečak raztrgal rokopis njegove najnovejše drame, je Wedekind nedolžno vprašal: »Ali zna mar že čitati?«

V TRGOVINI S ČEVLI

»Vem, milostljiva, kakšne čevlje bi radi: znotraj velike in zunaj majhne — takih pa na žalost nimamo na zalogi.«

ZASTONJKAR

»Povej no,« reče Neroda Kundiču »zdaj se ti je že tretjič posrečilo naniti se ne da bi bil kaj oledel. Kako pa to napravijo?«

»Zelo enostavno. Gospod črna, p'ušm!« zaključem — in potem je gotovo naimanj pol ure ne vidim več.«

A TAKO!

»Čul sem, da stojite z eno nogo že v zakonu.«
»Res, samo ne v svojem.«

VENERA

Kmet (pred sliko boginje Venera): »Glej jo, še toliko nima, da bi si srca oblekla, za fotografiranje pa se ji ne zdi škoda denarja!«

od novejšega veselja poljubi na pon'glavo bleščečo glavico!...

Vse dopolnje je posvetil svoji toaleti. Po temeljitem brtju, ko se je tudi nanudral — prvič v življenju! — je prebrskal do dna vsebinsko dvo-krilne velike omare, v kateri je med mnogobne svoje obleke, in se je naposled odločil za črno obleko, ki jo je nosil samo ob 'zrednih, svečanih prilikah. Še kravato pod vrat, tudi polcilinder na glavo in haid! Ali, sto gramov, kaj je to? Hi-če niso dovolj zlikane. Brž torej h krojaču, da bo vse v redu!

In tako je redel gospod Joško opoldne, ko so zavpili iz vseh in mestnih zvonikov zvonovi, v zlikanih hlačah in z rdečim nageljem v gumbiči na vrtu slovečega »Zlatega sodčka« in naročil za seba prvovrsten obed, ki ga je zalival z dobrim pivom. Po obedu v kavarno na črno kavo. Sedel tu, puši cigarete in sanja zlate sanje o sreči, ki ga čaka na restanku.

Tično ob štirih ponoldne stoji pod kostanjem ob vhodu v park. Po dobrem obedu je tudi dobro razpoložen. Kljub temu se ga loteva nekak nemir. Razumljivo. Kajti prišla bo ona klasična žena, lepota nad lepota! Prišla bo kakor angel, da ga povede s seboj v raj...

Kaj? Že četrte ure je minilo, a nie še od nikoder! No, vsaka gospoda rada zamuja, pa se je zaklenila tudi ona. To bi vendar moral vedeti, dragi moj, in nekoliko krotiti svojo nestrpnost. Bo pa potem sreča, ki te čaka, tem večja: bogato bo nagradila tvojo potrpežljivost...

Prčel je stopicati pred kostanjem, sprehajati se. Dolgo je tako stopical in se sprehajal, ko nepodoma začuje za hrbtom čudne glasove:

»Go-go-go-go-!«

Zasukal se je na peti kakor strelavka. Pred njim je stala visoka, koščena ženska prikraven z živoranji ohlani halji, s črnim vehedravim klobukom na glavi. Kakor strašilo iz koruze!

Nenavadne majhne oči so mežikale proti njemu kakor dvoje zbežanih kresnic sredi poletne noči. Široko razpoložena usta pod šilistim nosičem so hotela na vsak način pričarati na plesnata lica kolikor možgno sladke in mil smehtaj ali učinek tega truda je bil hč nasproten. Suhljata desnica je pa čvrsto tiščala v pesti krasno rdečo vrtinico in mu jo molila pod nos — — —

Gospodu Jošku je bilo kakor da ga je kdo zahrbtno kresnil z motiko po glavi: zmešljalo se mu je pred očmi, kolena so mu zaklecala — zdelo se mu je, da so se bližnje hiše okrog zavrtle pred njim v ogromnem kolobanju. Rože, to na! ho njegova težko pričakovana »zelo lena« gospodična iz oglasa, z naslenskimi sanjami ožariena Olga! Da, brez dvoma je to ona, saj pričja za to nieno znamenje — vrtinica!

In spet je začul isti jecljjaoč glas, a sedaj prav tik sebe:

»Go-go-go-spod Jo-jo-jo-ško — — —!«

Odkočil je korak nazaj in čelo se mu je oznojilo. Kakor da se umika pred nečim strašnim. Ne, vrtinice ne more sprejeti, nikakor ne! Mora se rešiti iz tega kočljivega stanja, mora se rešiti te osebe — ali kako? Gospod Joško Štrbunk, sicer tako bister dečko, poln zvišč, stoji zdaj pred to čudno žensko prikaznitjo kakor malo bedasto dete in si ne ve pomagati. Vendar v skrajni sili, kakor strela iz lasnega: »Oprostite, gospodična, vi ste se zmotili — jaz nisem gospod Joško!«

S hladnim, tujim glasom, ki se mu je sam začudil, je izpregovoril te besede. Zvišča mu je blišnila v glavo...

»A-a-a-all vi mi tako ug-ug-ug-uejate!« je zatrjevala ona in mu še dalje molila vrtinico pod nos. »Vi bi bi-bi-bili tako fej-fej-fejst že-ženin!«

Gospod Joško se je zgrozil:

»Jaz — pa vaš žen'n?! Bog me obvaruj!...«

Saj sem vam rekel gospodična da ste se zmotili. Jaz nisem oni katerega iščete vi!

»A-a-a-a kdo ste vi?«

»Jaz sem samo odposlanec gospoda Joška. V njegovem imenu sem prišel semkaj gospodična čakal sem na vas, pričakal in spoznal vas po vrtinici. Gospoda Joška so zadržali važni opravki v mestu. Naročil mi je da vam povem, da bo prišel ozneje. Kar tukaj pod kostanjem ga lepo pričakajte. Kaj sem tudi jaz čakal na vas in to zelo dolgo — mogoče pride prav kmalu.«

To je učinkovalo, kajti govoril je tako prepričevalno.

»O ča-ča-ča-čakala bom na njega, ma-ma-magari do večera!«

Gospod Joško je ni poslušal dalje: odbrzel je izpod kostanja na ulico in po ulici nazaj proti mestu.

Spet prost, svobodni. Kakor ptiček, ki je ušel iz kletke...

Krenil je v prvo krčmo in izpraznil na dušek vrček piva. In še drugega in še tretjega. Sklep je dozorel v njem, da nikoli več ne pojde na restanek, da se nikoli več ne bo ženil!

Ko je plačal, je stisnil natakartju v roko kar dvojni novc za napitnico — od samega veselja, da se je rešil iz največje stiske v svojem življenju. Natakarg ga je debelo pogledal in nikakor ni mogel razumeti, zakaj tolikšna milost. V družbo prijateljev pa Joško tisti večer ni šel. Zgodaj je legel in sladko zaspal.

ZAVAROVALNINA

»Če mi skedenj pogori čez šest let, kaj dobim za to, gospod zavarovalni inšpektor?«

»Vso zavarovalnino: deset tisoč lir.«

»A če mi pogori čez en teden?«

»Šest let!«